

solum verū etiam boues pascunt, præcipuè in Gallia, vbi hyberna cibaria pecudi-
 bus id olus præbet. Solum putre & solutum desiderant, nec densa nascuntur hu-
 mo, sed campis & locis humidis lætātur. Loci proprietas semina cōmutat. nanq;
 alio quā dicto solo sata, biennio cōuertuntur in rapum: in alio napus raporum
 5 accipit speciē. Riguis locis rectè ab solstitio feruntur, ficcis vltima parte Septem-
 bris. Subactum solum pluribus iterationibus aratri vel rastri, largēq; stercore sa-
 tiatū postulant. nam id plurimum refert nō solum q̄ melius ea proueniunt, sed q̄
 etiam post fructum eorū sic tractatum solum segetes opimas facit. Iugerū agri
 quatuor sextarios raporum seminis poscit. Nanq; multum in ventrem latefcit,
 10 & hominū & pecudum causa feritur. Sed qui æstate feret, caueat ne propter fic-
 citates culex adhuc tenera folia prorepētia consumat. id quod vt vitetur puluis
 etiam qui supra camerā inuenitur, vel fuligo quæ supra focos tectis inhæret, col-
 ligi debet: deinde pridie q̄ satio fiat, cōmisceri cum seminibus, & aqua cōspergi,
 vt tota nocte succum trahant. nam sic macerata postero die rectè feruntur. De-
 15 mocritus præcipit semina omnia succo herbæ quæ sedum appellatur medicari,
 eodēque remedio aduersus bestiolas vti, quod verum esse Columellam docuit
 experientia. Verum quoniam huius herbæ minus larga est facultas, fuligine, &
 supradictō puluere vtebatur, satīsq; commodè tuebatur his incolumitatē plan-
 tarum. Higinius putat post trituram iacentibus adhuc in area paleis inspergi de-
 20 beri, quoniam fiunt vastiora capita, cum subiacens soli duritia non patitur in al-
 tum descendere. Sed istud sæpe frustra tentauit Columella: itaque rapum, ra-
 phanum, & napum subacta terra obrui melius existimat. Locis frigidis, vbi ti-
 mor est ne autūnalis satio hyemis gelicidijs peruratur, arundinibus humiles can-
 terij fiunt, ijs'que virgæ transuersæ imponuntur, & virgis stramenta supra iaciū-
 25 tur, & sic à pruinis semina defenduntur. Rapi condiendi ea veteribus ratio fuit,
 In minutas partes recisum, & leniter coctum, & tota die diligentius exiccatum,
 ne quid referuet humoris, & sinapi ex aceto, sicut moris est, temperato, mergere
 & condire curabimus, & repleta vasa claudemus, ae post aliquot dies gustibus
 exploratum proferemus vsuri. Rapas Lacedæmonios vocare gasteras apud A-
 30 thenæum Apollas tradidit. Sed Nicander Colophonius gasteras à Bœotis brassi-
 cas intelligi, rapas verò zaceltidas appellari voluit. Amerias & Timachides nō ra-
 pas, sed cucurbitas ita dici arbitrantur. Sunt è Græcis qui raphyn esse dicunt na-
 pum buniada, licet Glaucus non raphyn sed rhapyn vocet, vnde apud nos rapo
 nomen videri potest manasse. Gongyliorū vocabulum pusillos globos, & catapo-
 35 tia significat Galeno, vt pastillos siue orbiculos, quibus in medicina vtimur, da-
 stylios appellat. Quod extra terram exit, vt placet Galeno, oleris vice estur. sed
 radix quæ terra conditur, cartilaginea & dura est: & ideo nisi decoquatur, cibo
 aliena. Hanc varie salgamarij parant. Nam muriā & aceto condiūt, vt in annū to-
 tum vsui possit esse. Optima quæ bis excocta fuit, meliorēmq; parit succum, qui
 40 nec aluū remoretur nec moueat. Si nō rectè percocta sit, cruditatē crebro esu ad-
 fert. Inflatōes excitat, stomachū excruciat, neq; nō interdū vellicat. Radix cocta
 Dioscoridi inflat alitq; corpus, sed carne fluida nec vtili: venerē stimulat. Ius fer-
 uēs podagris etiā frigidis medetur. Frigus pellit è pedibus fotu. Perniones etiā ex-
 ulceratos sanat, si quis rapū excauet, deinde inanitatē illā rosaceo impleat, cera-
 45 to, & calido cinere liquefactum adhibeat. Thyrsus qui inter folia emicat aspara-
 ff. iij.

gi modo manditur coctus, vrinas pellit. Semen in antidota contra dolores additur, potúmque aduersus venena salutare. Idem cupiditates veneris accendit. Diocles & Dionysius magnis laudibus extulere, stimulari venerem eo professi, magisq; si eruca condiretur. Tostas articulorum doloribus cum adipe illiniri, tu-
 fas crudásque cum sale quæcunque pedum vitia. Earum decoctum pedum per-
 frictiones abigere, & calidum ius podagris etiam frigidis opitulari. Galeno neque
 aluum ciet neque sistit. Rapacia tamen, hoc est earum frondes, coquuntur ad ac-
 cerendam vrinam. Semen ex vino bibitur aduersus serpentes, genituram adau-
 get. Exasperatas fauces & guttur lenit. Rapæ iugi v su crassos creant humores, &
 iecur vitio infectus impediunt, ideo à Democrito in cibos damnatæ. Vis ei me-
 dica excalfacere in altero, & humectare in primo ordine quibusdam assignatur.
 Custoditur hæc in muria minus ita enutrens, cæterum appetentiam cibi recol-
 ligit. Syluestre rapum cubitali altitudine consurgit, fruticosum, in cacuminibus
 leue, folio glabro, longitudine digitali aut interdum maiore. fructum fert in si-
 liquis calyculatis, dúmq; seminũ inuolucra dehiscunt, alia intus capitulata cõtine-
 tur siliqua, in qua paruula semina cõcipiuntur, foris nigra, sed quæ fracta candi-
 cent. Quæ deliniatio prorsus alludit ad hanc quam vulgus *rapontium* imò potius
reponcen vocat, nonnulli rapũculum. Hæc verno tempore, priusquam in scapum
 attollatur, acetarijs inferi solet, eruta radicitus cum suis folijs, quo tempore ne-
 mo non cognoscit. sed vbi exijt in caulem & prorsus adoleuit, pauci nosse viden-
 tur, quòd faciem mutet. nisi qui singula deliniamẽta præsertim duplices siliquas
 diligenter perspexerit, quarum interna capitis speciem repræsẽtat. eius ergo in-
 cremẽtum, vt in plerisque, cognitionem obliterat. Flos in purpureum vergit co-
 lorem. Radix digitalis ferè est, qua cruda vescuntur, sed concoctu contumax
 est, & ructus ciet. Nemo hanc syluestrem esse rapam potest inficiari, cum omnes
 Dioscoridis & Plinij deliniationes nostro subscribant iudicio. Nam si natales li-
 beat explorare, in aruis inuenitur, fruticosa, cubitalis, folio digitali, nigro in si-
 liquis semine, quod cum teritur album intus apparet. Syluestrem Plinius appella-
 lat rapam in longitudinem radice procurrente, raphani similitudine, folio an-
 gulofo scabróque, succo acri, qui circa messem exceptus oculos purgat, mede-
 turque caligini admisto lacte mulierum. Has in Dalmatia frequentes sponte na-
 sci Possidonius est author. Syluestre rapum, vt idem tradit, in aruis maximè na-
 scitur, fruticosum, semine intus candido, duplo maiore quàm papaueris, radice
 in speciem raphani producta, caule breui. Hoc ad albicandam cutem in facie to-
 tóque corpore vtuntur, mista vrina pari mensura, vel addito in smegmata, quæ
 lupinorum farina, triticea, vel eruina conficiuntur. Rapistrum olus fauorum ce-
 ras exuberare tradit Columella. nam & crudo cespite viret, flores tamen creat
 apibus gratissimos. nec rapistrũ aliud esse à syluestri rapo putauerim. Cuiusdam
 rapuli meminit Horatius in sermonibus cum ait,

.. Cœnæ acria circum rapula, cum rapula plenus

.. Atque acidas mauult inulas.

Remedia horti vel agri.

Cap. XLV.

M
 Ortis aut vitibus noxios vermes extingui scribit Africanus, si eorum latibula succensis secundo vento bubulis stercorebus fumigantur. Sūt qui galbani, vel ceruini cornus, vel vngularū capræ, vel eburneæ scobis suffitu bestiolas & serpentes abigāt. Eadem capillorum muliebrium concrematorum nidore fugantur. Ad-
 dit quoque, fœminas quæ crudum sæpius & præcocem partum enituntur, aut quibus velut exanimatis sursum versum recurrit vterus, horū crinium suffimento recreari. Non desunt qui pæoniā aut personatā herbam vrentes, aut potius circunferentes, bestias & infesta animalia persequantur. Fertur, si vitium caudices ab imo pede ad summum crus oleo cum lachryma papaueris incocto perlinantur, nullam prorsus sentire noxam. Optime vitibus consulemus, si allio trito putatorix falces inungantur. Contra animalia quæ vitibus nocent, cantharidas oleo mersas resolui patieris in tabernaculo, & cum putandę sunt vites hoc oleo falces putatorias perunges. Grandiores bestię fatiua non attingēt, si vrinæ veteris imbre in qua canis sterco maduerit, areæ circunspargantur. Cæterum Democritus asseuerat, neque arboribus neque satis quibuscumque noceri posse à quibuscumque bestijs, si fluuiatiles cæcros plurimos, vel marinos, quos Græci paguros nomināt, nō minus quā decē fictili vasculo in aqua missos tegas, & sub dio statuas, ut decem diebus sole vaporentur: postea quæcumque illæsa volueris esse, aqua diebus alternis perfundas, dum solidius quæ optaueris adolescant. Erucæ arboribus aut oleribus nō hærebunt, si rore aquæ perfuderis in qua vitigineus cinis maduerit. Nasci quoque prohibētur, si circa vitiū, arborum, vel olerum crura bitumen & ignem non expertū sulfur accendas. Si lixiuio quod è ficulneo cinere stillauit macerata semina seras, erucæ non innascentur: quæ si permanserint, vrina bubula & amurca æqualiter mista conferueant igni, & vbi refrixerint, olera omnia hoc imbre consperge, sic eas enecabis. Vel, si allatas de horto vicino excoquas aqua cum anetho, & per horti spatia cū refrixit diffundas, iam enatas abolebis. Democritus adfirmat has ipsas bestiolas cum abundant perimi, si mulier quæ in menstruis est, nusquam cincta, solutis crinibus, & nudo pede vnamquamque aream ter circumeat, post enim decidere omnes erucas & vermiculos pollicetur, atque statim emori. Aliqui ficulneū cinerem super erucas spargūt: alij scyllam vel in horto serūt, vel certe suspēdunt. Cōtra erucas semina quæ spargenda sunt, semper uiuæ succo macerant, vel erucarū sanguine. Fungi eius qui in iuglande concretus exit cremati nidore, item fimo vespertilionis extinguuntur. Erucas euincet qui fasciculos allij sine capitibus per horti spatium omne comburēs, circumcirca nidorem pluribus locis excitari. Ut olera infesta animalia non generent, in corio testudinis omnia semina, quæ sparsurus es, siccas, vel mentham pluribus locis maximè inter caules seris. Hoc præstare fertur eruum aliquantulum satum, præcipuè vbi radices & rapa nascuntur. Cicer inter olera propter multa portenta serendum est. Acetum acre succo hyoscyami mistum, fertur olerum pulices necare, si spargas. Contra culices & limaces vel amurcam recentem, vel ex cameris fuliginem spargimus. Culices, vt author est Democritus, calaminthæ aut gith crematorum nidore fugantur. Abiguntur & macerata ruta & per areas conspersa: item decocta conyza, si iure spatiū horti rigetur. Galbani, sulphuris, & cumi-
ff. iij.

ni suffitu necantur. Florentes cannabís furculi inuolantia culicum agmina coercent. Non attingent eæ volucres bestiolæ quod thuris polline, aceto, & oleo perlutum sit. Horrent imprimis culices acrementum aceti & cunilæ nidorem. Bubulum stercus suffitum culices persequitur: item inulæ radix, adiecto buccinorum crematorum cinere. Spongia aceto imbuta conuolantia inibi culicum agmina cum adpenditur ad se contrahet. Non feriunt si cānabís frutices substernantur. Rutæ aqua maceratæ vel conyzæ resparsus culices abigit. bdellium quoque suffitu propellit. Blattæ, quas prasocurides, quasi porricidas Græci vocant, vt Diophanes scriptum reliquit, hortis solent nocere. ergo ventriculum ouis statim occisæ non elotum, sed sordibus suis plenum, spatio quo abundant, non alte sed superficie tenuis debet operire. Post biduū reperies animalia ipsa congesta ventrem hunc replere. Hoc cum iterum vel tertio feceris, genus omne quod nocebit extingues. quippe blattarum hoc genus stercore lætatur, in eoque semper versari cōsuevit, ita facile hoc captū venatu perimetur. Olera omnia Iulius Fronto tradit ab infestis animantibus vindicari, si pluribus in locis inter hæc cruca seratur. Addidit hortum ab eisdem non impeti, si anserino stercore muria resoluta, olera perfundantur. Pulices, vt Pamphilus refert, necat aquæ resparsus, in qua gith, quod melanthion Græcis dicitur, maduerit. Eisdem ius decoctæ conyzæ perfusum perimit. Item sinapis semen & rhododaphnæ feruescunt vnà, vt pulicosis oleribus infundantur. Locis quæ pulicibus scatent viuam calcem incerniculo cretam sparsisse satis est. Absinthium, vel syluestris cucumeris radix mari macerata, hos imbre consperso tollit. In scrobiculum omnes conuenire prodit, in quem rhododaphnæ frutices inieceris. Pulices amurca per pauimentum frequenter aspersa fugantur: item cumino syluestri cum aqua trito, vel si cucumeris agrestis semen aqua resolutum infundatur. Lupinorum cremor infusus eos abigit. Formicas fugari Diophanes testatur, si quæ ex ea familia captæ concrementur. item si suorum latibulorum aditus cedria oblinantur, in areas non exhibunt. Frugum acervos non attingunt, si cretæ candore cumulatim obsignemus, aut syluestri cunila lustremus. Formicas abiges, si cochlearum vacuas testas ex styrace combusseris, & eo cinere foramen inculces. Item si origano & sulphure tritis earum specus aspergas. Prorsus extinguetur formicæ, si oleo quod Cyrenaico lacte perfusum sit, speluncæ conspergantur. Formicæ arborum herbarumque frutices non attingent, quorum caudices lupinis amaris cum amurca tritis vel bitumine ex oleo perlinantur. Cæterum ad mellitum vas formicæ non adrepent, cuius ceruix vel ora candido vellere coronetur, aut creta vel minio etiam obsignetur. Sunt qui lachrymam papaueris aceto resolutam earum cauernulis infundant, aut satorum scapos eodem liquore perungant. Si vitium crura, brachiæque frondosis hederæ fruticibus obliges, paulopost inuenientur non formicæ modo, sed & cantharides quoque, tanquam captiua, sub vmbra delitescere. Perimuntur omnino syluestris cucumeris incensi nidore, aut siluri leuis suffitu. vna interempta reliquæ terga vertentes in suam se recipiunt speluncam. Si quis ad suas officinas deferentē granum tritici pollice sinistrae manus coercitam puniceo inuoluat pittacio, muliebriq; capiti amuleti vice suspendat vterū ferenti, facilem præbebit enixum. Crematarum odore reliquæ omnes fugantur. Audio vita functas ab alijs efferri. Prohibentur in caudices subrepere taurini fel-

lis & picis cum amurca perlitu. Graculum piscē in arbore suspendunt, & ita for-
 micas necant. Contra formicas si in horto habent foramen, cor noctuæ admo-
 ueri præcipiunt: si foras veniunt, omne horti spatiū cinere signemus. Terebin-
 thicamq; prohibet illita amurca. Contra formicas non minimum hortorum
 5 exitium, si non sunt rigui, remedium monstrant limo marino aut cinere obtura-
 tis earum foraminibus: sed efficacissime heliotropio herba necatur. Quidam &
 aquam diluto latere crudo inimicam eis putant. Etsi veteribus permulta memo-
 riæ fuerint prodita, opinio Democriti faciliora deligentis est, si nubes locusta-
 rū repente surrexerit, latentibus intra tecta cunctis hominibus, eam posse transi-
 10 re. quod si inobseruantes homines sub aëre deprehendant, nulli fructuū noceri,
 si continuo omnes ad tecta confugiant. Pelli etiam idem prodidit, si amari lupi-
 ni, vel syluestris cucumeris feruefactus cum muria cremor perfundatur. siquidē
 confestim emorientur. Similiter vespertilionē altissimis alliges arboribus, solum
 vertetes illico transfugient. Si captas aliquot ambusseris, offensæ nidore reliquæ
 15 obducta caligine cæcutiunt, & partim animam agunt, partim ab insidiatoribus
 torpentes fatiscentibus earum alis capiuntur, aut sole illustratæ necantur. Na-
 turale putat idem Democritus, volucres locustas fugari, si aliquæ ex ijs vrantur
 in medio. quod & formicis, & scorpis, & id genus animalibus aduersari experiē-
 tia docuit. Si in effossum scrobē maceratas garo locustas obruas, reliquas fuga-
 20 bis: nanq; postridie accedens offendet sopore pressas somnū captasse, quare pro
 tuo necabuntur arbitrio. Nihil attingent locustæ quod porro, aut cętaurio aqua
 resolutis fuerit aspersum. Contra bruchos non minimam hortorum pestem, iu-
 bet Didymus circa caudices vitium prope radicē tria grana sinapis obrui. nanq;
 ea sata suo odore bruchos enecant. Aduersus agrestes mures Apuleius suadet se-
 25 mina bubulo felle maceranda, ne ab ijs attingantur. Melius per æstus Caniculæ,
 cicutæ semē cum elleboro nigro & polēta, aut syluestri cucumere, vel hyoscya-
 mo, vel amaris nucibus, portionibus æquis contundere, atq; ijs cum oleo suba-
 ctis earum foramina obstruere. siquidē eius rei degustatus necē infert. Nonnulli
 rhododaphnæ folijs aditus eorum claudunt, qui rosas his, dum in exitu nitūtur,
 30 intereunt. Mures qui in domibus oberrant, Paxamo authore, necantur, si vera-
 tro polentā permisceas, & offeras. Sic syluestris cucumeris & colocynthidis cum
 elleboro nigro suffusio nocebit. Apij seminis & gith incensorum nidore fugan-
 tur. Mures etiam rusticos, si querneō cinere aditus eorū satures, attactu frequēti
 scabies occupabit ac perimet. Ramentū ferri mistū fermento locis quibus abun-
 35 dant inditum, eos gustatu ad perniciem perducit. Tithymalus tusus & cum po-
 lenta subactus si rodatur, cæcitatem muribus adfert. Tarentinus eisdem ad ne-
 candos mures vtitur remedijs. Addit, si captus aliquis mus detracta pelle capitis
 emittatur, reliqui solum vertent, & alio diffugient, nunquam reduces. Rubi radi-
 ce cum butyro, pane, & caseo gustata necantur. Aliqui veratrum album & corti-
 40 cē cynocrambæ tundunt, & cum polēta, lacte, & ouis subacta digerunt in offas,
 quibus foraminum aditus obturēt. Lapidis hæmatitæ suffitu fugantur: itē arden-
 tis myricæ fumo. Anatolius refert, mures si amurcam æneæ patinæ infuderis, &
 in media domo nocte posueris, conueniētes adhærebunt: in reliquis Didymi iu-
 dicio subscribit. Talpas gręci hoc genere persequuntur, Veratrum candidum &
 45 brassicæ caninæ, quam appellant cynocrambē, cortex tusus cretūsq; cum polēta

& ouis rigata, lacte vinóq; subiguntur, & in offas coguntur, quæ in spiracula cuniculorum adiguntur. Nucé Sotion græcus author perforari iubet, vel aliquod pomi genus soliditatis eiusdē, ibi paleas & cedriam cum sulphure sufficiēter includi, tunc omnes paruulos aditus, & reliqua spiramēta talparum diligēter ne fumus exeat obstrui, vnum foramen quod amplū sit reseruari, in cuius aditu nucé intus incensam sic poni, vt ab vna parte possit flatus accipere, qui cedriæ & sulphuris odorē diffundant, sic impletis fumo cuniculis talpas vel fugere protinus, vel necari. Diophanes est author cremati scorpionis nidore reliquos omnes protinus fugari. Subdit, perunctas succo raphani manus impunē scorprios cæterásq; serpētes tractare. Sandaracha cum galbano, butyro, vel adipe caprino suffitu & scorprios & serpētes omnes abigit. Democritus vult radicem rosæ gestatam esse veneficij scorpionis amuletum. Stellio sic cæca naturæ discordia cum scorpione pugnat, vt merfus in oleo dum resoluatur in tabem, & ictæ parti litus liberet dolore. Plutarchus negat scorpionem ad id vnquam adrepere, cui nucula coryli suffixa cohærebit. Tarētinus est author sideritim herbam tenentē viuos ita domare scorpiones, vt ne ab ipsis quidē vlllo pacto lædi contēdat. Ficulneum lac in vulnus instillatum, ita venenū sistere dicitur, vt ne vltius quidē serpat. Nulli scorpionum iniuriæ patet, qui scyllæ bulbum deuorarit. Zoroastres lactucæ semē ex vino potum ictibus scorpionum mederi prodidit. Serpentes omni propè fugantur austeritate, & nocētes spiritus innocētia fumi graueolētis exagitat. Vramus ergo galbanum, vel cerui cornua, radices lilij, vngulas capræ. sed longè plura de ijs in veterinaria diximus medicina. Sotion scriptum reliquit, feles cortales non aggredi aues, quarum sub alis rutæ syluestris surculus adhæreat. Vespertiones non aduolare tradit Africanus, vbi per itinera platani frondes pendeant. Necantur hederæ suffitu. Vocales addit ranas silere, si incēsa lucerna lacuum & fluminum ripis adhibeatur. Grandini credit obuiā iri Philostratus, si quis vituli marini pellem, vel hyænæ, vel crocodili per spatia possessionis circumferat, & in villæ aut cortis suspendat ingressu, cum malum videtur imminere. Alij, vt idē refert, vbi instare malum viderint, oblato speculo imaginē nubis accipiunt, & hoc remedio nubē seu sibi obiecta despiciat, seu tanquā geminata alteri cedat, auertunt. Alij hac superstitione imbuuntur, si plurium domorum claues funiculis appēsæ spatium in orbē cingant, grandinē sine damno transituram. Item si quis palustrē testudinē dextra manu supinam ferēs, locum perambulet, & reuersus eodē modo sic illam ponat in terra, & glebas dorsi eius obijciat curuaturæ, ne possit inuerti, sed supina permaneat, hoc facto fertur spatiū sic defensum nubes inimica transcurrere. Item equi fluuiatilis, vt Apuleio placet, pellis segmēta diuersis spatijs imposita, creduntur satis contra malum imminēs totius mēbra conuestire. Contra grandinē omne spatiū horti alba vite præcingitur. Obruto fluuiatilis equi, quē appellant hippopotamon, tergore, locus fulmine non icitur. Diophanes præcipit, cū nebulas & rubiginē videbis instare, paleas & purgamēta pluribus locis per hortū disposita simul omnia combures quā vētus inspirat, ita enim impendens malum auerti creditur. Satis fabis hortum à pruinis lædi negant. Cum rubigo imminet, iubet Berytius statim bubulum cornu dextrum cum fimo sic vri, vt plurimum circumcirca concitet fumum, præsertim quā vētus perflat, sic vt omnis fumus contra rubiginis impetum feratur, ita enim noxiam cæli occasionem discutiet.

Fumus è paleis contra nebulas auxiliatur, vbi nebulæ nocēt. Sarmēta aut palearum aceruos & euulfas herbas fruticēsq; per vineas campósq; cum timebis incēdito, fumus medebitur. Quidam tres cancos viuos cremari iubēt in arbuftis, vt carbunculi non noceant. Alij filuri carnē leuiter vri iubēt à vento, vt per totam vineam fumus difpergatur. Si fictili nouo obferata obruatur rubeta rana in media fegete, tradunt non eſſe noxias tēpeſtates. Semē olerum ſi ſucco herbæ fedi, quam aizoon vocant, madefactū feratur, olera nulli animalium obnoxia futura tradunt. In totum verò nec erucas, ſi palo imponantur in hortis oſſa capitis ex equino genere, fœminæ duntaxat. Aduerſus erucas & cancrum fluuiatilē in medio horto ſuſpenſum auxiliari narrant. eæ arcuatim ſe voluētes irrepunt, Gallicum vulgus vocat *chenillas*. Sunt qui ſanguineis virgis tangūt ea quæ nolunt hiſſe obnoxia. Infeſtant & culices hortos riguos præcipue, ſi ſunt arbuſculæ aliq; hi galbano accēſo fugantur. Omnia ſemina horti vel agri, refert Anatolius, ab omnibus malis ac monſtris tuta ſeruari, ſi ſylueſtris cucumeris tritis radicibus antè macerētur, quàm ſeras. Olera nulli erodentium iniuriæ futura tradit obnoxia, quorum in teſtudinis corio ſemina fuerint reſiccata. Vberantur horti, quorū puluini aqua in qua lotus vel fœnum græcū maduit, irrigētur. Caluaria aſini intra hortum poſita creditur fœcundare quæ ſpectat. Olera pulices non creabūt, vt Anatolius ait, ſi cum eorum ſemina iaciuntur modicū eruum miſcueris, præcipuè vbi radices & rapa naſcuntur. Alij naturalius erucam pluribus locis maxime inter braſſicas ſerunt, vt nulli pateant iniuriæ.

¶ *Napus.*

Cap. XLVI.

Napus in duas ſpecies degenerat, vnam, buniadem Græci nominant, omnibus olim cognitam, nunc medici, pace tamen eruditorum dixerim, proſus ignorant: cuius ſemē ob id quòd venena expugnet, antidotis dicatū erat. nunc ſuffectio quodam ſylueſtris rapi ſeminio, huius vice abutuntur. A ruribus tamen quædam herba colitur, rapo radiciq; ſimilis, quam *nauetam* appellant, folijs rapi, læuioribus, poſt adoleſcentiam erucæ modo laciniatis, cubitali ſcapo aut interdum altiore, radice miniſcula, floribus eidem proximis, rapitio caule, cubitali vel altiore, cuius folijs non ſecus atq; rapacijs veſcuntur agri, præfertim cum ruſticos olerū inopia premit. Ea tum cocta tum cruda aceto & ſale condita deuorant. Nec eam crebro frondium auulſu coercēt, quo minus in caulem erigatur, quod in rapis fieri certum eſt, vt in radicē incremēta capeſſant, ſed in ſcapum attolli patiuntur. nam vberiore ſeminis prouētū non mediocrē quantum faciunt. Semen huius calfactū truſatilibúſq; molis preſſum, magnā olei vim remittit, quo non ad obſonia modo, ſed ad lumina quoq; lucernarum vtuntur. Auiculas caueis recluſas, cardueles, miliarias, frigillos, & id genus ſimiles ſemine huius apud nos aucupes alunt. Rapum in hanc deſciſcere, & longo ſatu ad ſe redire, & priorē naturam reconciliare ferunt. Vtrunq; ſexum ex eodē ſemine prouenire ſcribit Theophrastus. Maris nomine rapum buniadem intellexiſſe contendit Athenæus, præfertim cum alibi nuſquam buniadis meminerit, & Nicander eo antiquior mentionē fecerit. Quo argumēto, vel extante veteris vocabuli veſtigio, ducor, napū hanc debere dici. Napi, quorum eadē ferè cum rapis natura,

gaudent frigidis. Seruntur ante Calēdas Martias, in iugero sextarij quatuor. Diligentiores quinto. sulco napum feri iubēt. Et vt medici rapa masculini sexus fecerunt in his rotunda, latiora vero & concaua foeminini, præstantiora suauitate, & ad condiēdum facilia, quæ sæpius fata transeunt in marē: ita naporū quinq; genera cū raphanis confusa fecit Plinius, quæ Theophrastus verbotenus raphano tribuit, corintheum, cleoneū, liothassium, Bœoticū, & quod per se viride dixerunt. Ex ijs in amplitudinē adolescit Corinthiū nuda fere radice. Solum enim hoc genus supernè tēdit, non vt cætera in terrā. Liothassium quidam Thracium appellāt, frigorū patientissimū. Ab eo Bœoticum dulce, rotunditate etiā breui notabile, neq; vt cleoneum prælongū. In totum quidē, quorum tenuiora folia, ipsi quoq; dulciores: quorum scabra & angulosa & horrida, amariores. Est & præterea genus syluestre, cuius folia sunt erucæ similia. Palma Romæ Amiterninis dabatur, inde Nursijs. Napus sationes habet duas, melior tamē mensis Augusti. Iugerū agri quatuor sextarios seminis pascit. Napus deuexam amat & sicca humū, tenuiq; propiorē: itaq; glareosis sabulosiq; aruis melior exit, lociq; proprietas semē commutat. Nanq; in alio solo rapa biennio fata cōuertuntur in napum, in alio napus raporū accipit speciē. Riguis locis vtrunq; recte ab solstitio feritur, vltima parte mēsis Augusti, vel prima Septēbris. Subactū solum pluribus iterationibus aratri vel rastri, largēq; stercore satiatū postulant. Iugerū non amplius quatuor sextarijs raporū seminis ob serendū est, quarta parte amplius naps spargentium, quoniam non in ventrē latefcunt, sed tenuē radicē deorsum agūt. Naps pulices in nascuntur qui tenera folia derodant. Abiguntur eisdē remedijs, quæ supra in rapis diximus: vel manu velli debent, & matutinis tēporibus frutices olerū concuti. Sic enim dum adhuc torpēt nocturno frigore cum deciderint, non amplius in superiorē partē prorepunt. Id tamē superuacuum erit tētare, si ante sationē semina succo herbæ sedi sint macerata: nihil enim sic medicatis nec erucæ, nec culices nocent. Feras rapas nec adhuc cultu mitescentes in Dalmatia Stoicæ familiæ grauis author Possidonius tradidit inueniri. Diphilus medicinæ professor literarū monimētis tradidit, rapum vim acré habere, corpus extenuare, spiritus creare, sed coctū contumax esse: napum vero buniam dulciore, magis parentē concoctioni, q̄ ori gratior habeatur, multoq; magis ad stomachum faciat. De secunda napsi specie alio loco nobis erit differendū. Rapas & naps antiquitas condiebat, nūc vbiq; conditura prorsus exoleuit. Si cui tamē cordi esset in vsum reuocare, conditiuorū rationē, ad hunc modū oporteret exequi, Raporum rotundissima quæq; prius quàm caulē aut cymam faciant, terra eruuntur, eaq; si sint lutosa aut obsita puluere detergantur, & summa cute nouacula decerpta, sicuti salgamarijs mos est, lunato ferramēto decussatim inciduntur, sed eo manus libramento ne penitus & ad imum vsq; acies adigatur, respersiq; sale minuto præcisuris in alueo aut seria cōponuntur, & sale plusculo conspersa sinuntur dum exudēt. Post tertiam diem degustanda est media rapsi fibra, si sale ebibit, deinde cum satis videbitur recepisse, singula suo sibi iure eluūtur, vel si nō multū saniei liquoris reddiderint, adijcienda erit muria dura. postea in quadratam cistam vimineam, quæ crassis viminibus contexta sit, rapa cōponuntur: deinde sic aptata tabula superponitur, vt vsq; ad fundum, si res exigat, intra cistam deprimi possit, superiectoq; graui pondere, nocte tota & vno die sinūtur siccari,

tum fictili picato vel vitro reponuntur, & sic infunditur sinapi & acetū vt à iure contegantur. Napi quoq; si minuti sunt, integri: si maiores, infecti, eodē iure quo rapa condiri possunt. qui in vas conijciuntur, & indito aceto sal coctus ita adijcitur, vt in aceti congiū salis sextarium infudisse sat erit. Sed nondū satis constat, quānam fuerit secunda napi species, quæ caulem mittit angulosum, in quo ramusculi visuntur frequentes, prætenuibus folijs atq; floribus referti, longitudine digitali: foliāq; proxime radicem sparguntur, apio similia, verum exiliora multo, magisq; coriandri faciē simulantia, flore anethi, semine apollinaris herbae, quæ hyoscyamus dicitur, odorato sed minore. Eam excalfacientium ordinis esse conuenit, quòd & vrinas ciat, remoratos menses euocet, hærentes secundas pellat. Si quis herbam ijs delineationum notis celebrē quærat, satis ad eam accedere comperiet, quam officinæ nunc *minorem saxifragam* vocant, bunion tamen oleracei generis esse nemo contēdit: quare coniectura colligi potest, luxatā hanc Dioscoridis partem, quæ volumine secundo de bunio mentionem facit, nisi discriminis & discerniculi gratia duobus locis inseruerit. Melius tamē fuerit in suā sedem volumine quarto restituere, de quo pluribus inibi agemus. Naporū duas differētiās in medicina Græci obseruant. alterum genus buniada appellant, raphano & rapo simile, seminis præclari contra venena, ob id antidotis vtuntur illo. Radix flatus creat in cibo, & minus quàm rapitium alit. Afferuatur etiam 20 falsugine. Alterum angulosis foliorū caulibus florentis, & quod bunion vocant, purgationibus foeminarū, & vesicæ, & vrinæ vtile decoctum, potū ex aqua mulsā, vel succi drachma. Semē dysentericis tostum, tritum in aqua calida, è cyathis quatuor: sed vrinā inhibet, si non lini semē vnā bibatur. Galenus buniada in raporum censum reponit, easdēmq; vires assignat.

25 ¶ Radix, raphanus.

Cap. XLVII.

RAphanus die tertio à satū profilit, & ex hybernis celerrimè exit, latere potius fructum parit: calidis locis, austrinis, atq; serenis teporibus celerius in caulē attollitur, semēnq; promit. Radice terreno adoperta sequenti anno germinat, tellure abiecta, nā & crescere & durare ad æstatem vsq; valet. Gaudet dulcescītq; frigoribus, 30 quibus incrementū in radices non in folia vertet, quas lignescere Theophrastus est author. semē in siliquis. Genera Bœotiū rotundum & dulce, Liothasiū quod alij Thraciū vocant patientissimū hyemis, Cleonēum in longitudinē porrigitur, Corinthium amplissimū detecta stirpe nascitur. Quo folium læuius & suauior & 35 mitior est raphanus. Traditur & genus vnum erucæ folio. Pulices appellātur bestiolæ raphanis innascētes, quibus ne noceant, authore Theophrasto, eruū interserere remediū est. Sed ne nascantur, nullū suo seculo repertū adhuc medicamen putat. Foemini generis existimantur quæ minus acres, & habent folia latiora, læuiora, & iucunde virentia. Raphanū vitibus inimicum esse cōstat, vt si circum 40 se seratur diffugiant. Bis anno recte seritur, Februario mēse cum vernū fructum expectamus, & Augusto mense cum maturius. hæc satio sine dubio melior habetur. Cura est eius vt terra stercorata & subacta obruatur: post, vbi cœperit aliquod incrementū, subinde aggeretur. nam si super terrā emerferit, dura & fungosa fiet. Aliqui alia fecerunt genera, Algidense à loco longum, atq; translucidū.

alterum rari figura quod vocant Syriacum, suauissimum ferè ac tenerrimum, hyemísq; patiens. Præcipuum quidem est quod è Syria aduectum apparet, id tota hyeme durat. Radicis Syriacæ iugerum, vt est author Columella, supra quatuor sextarios feminis heminã recipiat, nec amplius poscit. Est etiam genus syluestre fronde copiosius quàm corpore, armoraciam Latini vocant, de qua priuatim diximus. Cæterũ raphani, qui nostris radix dicitur, Græci duo genera seruant, satiuæ & syluestris. Satiua raphanus radixve notior est quàm vt explicari debeat, cum ipsa quotidie vescendo sit. Hac siquidem in cibis antecedente plerique omnes cum fastidium vrget, vorandi facultatem moliuntur, & appetentiam accersunt. in quem vsu in taleolas orbiculósq; digeritur, vt aqua saléque conspersa cœnas inchoet. Si quis etiam cibos fastidit, ad excitandam cupiditatem interponitur. Quo magis error eorum, qui hætenus inoleuit, explodendus, qui pro re explorata omnibus cognitáque, raram inuentu herbam, viribúsq; plurimum ab hac discrepantem, in compositione raphanati mellis vsurparunt, lepidiúmq; exulcerantẽ herbam in vicem eius, vt paulopost edocebimus, suffecerunt. Nam omnibus officinis raphanus peregrina demonstratur herba, quæ cum fructificauerit, iuxta terram præciditur. exit & in cubitalem altitudinem, folijs laurinis, sed mollibus. Rarior apud nos huius cultus, vbi sæuitia hyemis ingrauat: quãdo impatiētissima est frigoribus, violatáq; gelicidijs emoritur. Vfus eius olim non sine lacte fuit, vt arbitror, propter exulcerariam vim qua prædita est. Quæ omnia lepidij sunt propria, non raphani, vt suo loco demonstrabitur. Raphanus caudice assurgit nonnunquam arboreo: folia gerit laciniata, angulis horrida. semen in siliquis. Quo folium læuius, eo suauior & mitior existimatur. Dulces vt Græci produnt enascentur, si semina mulso, vel passarum vuarum succo macerentur. Constat radix cortice ac cartilagine, acuto quidem sed grato sapore, quæ in longitudinem plerunque porrigitur: cuius pars cum extra terram emerit, dura fit, & fungosa, nisi terra circumobruatur. Dulcescit frigoribus vt rapum. Fimũ odit palea contentus. Salsugine amaritudo eorum eximitur: nanq; falsis vt volunt aluntur. itaq; talibus aquis irrigandos censent. Cocti dulcescunt, & in naporum vicem transeunt. Dati cum sale ieiunis vomitionibus præparant meatum, quare medici semine ex aqua tepida dato vomitus eliciunt. Vitis tam pertinaci odio dissidet à raphano, vt iuxta satum refugiat, & depacta in eius scrobe non cõprehendat. In tam vulgari nobilitate raphanus, vt nihil scrupulose demonstrari postulet, vulgus *rauen*, tum *reforum*, tum *rapham* appellant. Theophrastus multa eius recēset genera, quæ falso Plinius decimonono volumine napis attribuit. Corinthium in amplitudinẽ eximiam adolescit, nuda ferè radice, quando hoc genus supernè tendit, non vt cætera in terram: Liothasium in terram demittitur, inde nomen datũ, quidam Thraciũ appellant, frigoris patientissimũ: Bœoticum dulcissimũ est, rotunditate etiã breui notabile, neq; vt Clonæũ prælongũ. Syluestre etiamnũ genus habetur fronde copiosius quàm corpore, folio satiuę simili, ad lapsanæ frondẽ accedente, radice gracili, molliuscula, acrementũ respiciẽte. Italia rerũ antiquarum parẽs adhuc *armoraciam* nominat. Seritur quibusdã in locis vt edomita feritate mitescat, aut trãffertur ad culta quo melior fiat: nam hæc est agrestis raphanus. Sed apios quæ agrioraphanus aliquibus aut ischas dicitur, qua necessitudine aut cognatione iuncta sit, vt cum hac societatem & consortium inierit, imò

verius in idē caput coaluerit, non satis potest explicari: nisi forsitan græcorū li-
 brarij vicinitate nominū illusi, hanc, quanquā viribus, figura, deliniatione discre-
 pantem, in idem caput contulerunt, sed eorum fiāt diuortia quæ dissona infitio-
 ne cohæserant. Hoc igitur quod de apio dictum, velut abhorrēs à consortio de-
 bet expungi, luxatūmq; vertibulo quo dissilierat restitui. Ideo cum eadē quar-
 to volumine à Dioscoride repetantur, inibi mentionē eius distulimus, ibiq; quæ-
 nam sit apios ostēdemus. Pituitam, vt Florētinus tradit, raphani extenuant, vri-
 nam concitant. Decocti vero & poti cum vino ieiunis ad ternos cyathos, com-
 minuūt & eijciūt calculos. Ad tussim cum melle profunt. Puerperis ad lactis co-
 10 piam augendam præbentur. Venerē stimulant, sed voci nocent. Semen tostum
 ipsūmq; commanducatum, tussientibus, & suspiriosis medetur. Venenis vsque
 eo aduersantur, vt præsumptibus ieiunis non sint nocituri: quibus etiam suc-
 cus in aqua coctus succurrit. Idem contra fungorū & boletorum venena salu-
 taris. Succo infectis manibus impunē serpentes tractantur. Impositæ scorpionis-
 15 bus confestim emoriuntur. Hydropicis medentur. Ex aqua sumpti lienem exte-
 nuant. Ad vomitus eos esse vtilissimum, nam ventrē exinaniunt ex melle sum-
 pti redditiq; vomitionibus. Appetētiam fastidiosis inuitant. Quartanis liberant,
 si continuo vsu stomachus in vomitiones effundatur. Succus ex passo potus re-
 gium sanat morbum. Contra aquarum vitia raphanum incoxisse satis est, ita e-
 20 nim earum pernicies eluetur. Dentibus solis inimici, quoniam atterant. Ad hæc
 sanguinē ex creantibus cocti dantur, item cruentis reiectionibus præcordiorum.
 Si quis prægustans à scorpione feriat, cito citra aleam vitæ ad integram redige-
 tur valetudinem. Si quis à tormentis plagas & vibices accepit, tritus & impositus
 emendat. Reducit & cicatrices ad colorē, lentigines in facie delet. Alopecias ca-
 25 pillo replet. Summo cibo spiritum elidit, ructus laxat, vrinas eijcit. Postremo ci-
 boalui deiectionē raphani moliuntur. Nam summo, suspendunt illata ne sidant:
 præsumpti, vomitiones cient. exquisitiores sensus existimantur præstare. Folia
 quæ in oblongis nascūtur, excitare oculorū aciē dicuntur. Crassitudines è pecto-
 re eliciunt. Insignita ex melle tollunt. Vternosis q̄ acerrimis mādere prodest, ex
 30 aceto lethargicis. Hippocrates capillos mulierum defluos fricari raphanis iubet:
 & super vmbilicū poni contra tormēta vuluæ. Ilios dandos cēset Praxagoras,
 & Plistonius colicis. Menses accersunt. Cum melle sumpti intestinorū animalia
 detrahunt. Cum vino enterocelis profunt. Cortex ex aceto vomitiones acrius
 mouet. Easdem & semen molitur, & lotiū cit. Impositum quoq; sistit vlcera quæ
 35 phagedænas vocant. Gangrænas admotum mirabilem in modum excarificat.
 Cum aceto mulso anginis gargarissatum opitulatur. Cerastræ morsibus in vino
 datum succurrit. Aurium grauitati succū instillant. Vbi acrior admota sit, hyssopum
 dari protinus imperant, hæc antipathia est.

¶ Sifer.

Cap. XLVIII.

40 Sifer, græce sisaron, frigidis locis gaudet. Hinc Tiberius princeps
 flagitabat omnibus ānis à Germania. Inest lōgitudine neruus qui
 decoctis eximitur, magna tamen parte amaritudinis relicta, quæ
 mulso etiam in cibis temperata vertitur in gratiam. Radice tan-
 45 tum cibis cōmendatur. Sifer Plinio raphani, Aëtio pastinacæ spe-

cies est, quæ nonnihil amaritudinis cū astrictione pauca resipit vt author est Galenus. In secundum excalfacientium ordinē asseritur. Paulus tertiu nancisci asseruerat. Addidit, seménq; tenuibus particulis constare, discutiendi naturā habere, quare singultiētibus & torminosis ex vino datur. Sifer condiebat antiquitas. Ianuario mense vel Februario radicē eius exerebat, & ne quid terreni adhæsisset diligenter defricabat, & in aceto & sale composita post trigessimū diē eximebat, & corticē eius delibratum abijciebat. Cæterū medullā eius concisam, in fideliā fictilem vel vitream conijciebat, post mēsam vuam passam, exiguā cepam aridā cum torrido farre & exiguo melle subterebat. quæ cum fuissent bene detrita, sapæ vel defruti duas partes, & aceti vnā permiscebat, atq; ita in eam fideliā contundeat, eamq; operculo contectam pelliculabat: sed cum exegisset vsus, concisas cum iure suo radículas promebat, & exemptas de fidelia, oxymelli cum exiguo oleo superfundeat. Ea vt sentio videtur esse torosa quædā radix pastinacæ congener, per cuius longitudinē intestinus neruus excurrit, quæ cocta cineribus aut aqua, & patinis infrieta manditur, magna stomachi voluptate, & ganæ nūc magis quàm medicinæ nascitur. Hodie vulgus, ni fallor, extritis prioribus literis diminutrice forma *serullum*, aut *seruillam* vel *cheruillen*, pro sifere aut siferculo pronūciat. Facit huiusce rei fidem, auxitq; suspicionē, quòd adhuc feritur apud nos non semine sed bulbis, aut oculis radice excisis, vti veteres tradiderunt, qui reliqua radice auulsi in nouam sobolē disponuntur. Sifer circa Calendas Septēbres vel melius ante Calendas Martias feritur. Augusto tertia satio est, eaq; optima. Conualescit altè pastinato & stercorato loco: sed rarissime ponendum, vt maius capiat incrementum. In multis Gallia tractibus lætissimè prouenit. frigidis locis conuenit. Ideo in castello Gelduba, quod supra Rhenū sitū est, generositas præcipua. Sifer his feritur mensibus, Februario, Martio, Aprili, Augusto, Septembri, Octobri. Duorum generū est, satiuū & erraticū quod est satiuo simile & effectum. Stomachū excitat, fastidiū discutit. Ex aceto laerpitiato sumptum, aut ex pipere & mulso vel garo, vrinam ciet, & venerē stimulat. In eadē sentētia est Diocles, addens præterea cordi conuenire conualescentium, aut post multas vomitiones perquam vtile. Heraclides cōtra viuū argentū dedit, & veneri subinde offensanti, agrisque se recolligentibus. Tradunt ideo vtile stomacho videri, quoniam nemo tres siferes edendo continuaret: esse tamen vtile conualescentibus & ad vinum transeuntibus. Satiui radix commendat os idoneaq; stomacho est, vrinam ciet & venerē. Priuatim succus cū lacte caprino potus sistit aluum. Sifaram Varro, Plinius sifarum vocant herbā cuius flore vescantur apes. Est & in Eubœa frequens & apibus gratissima, fortassis quia nulla ex alia sit copia.

☉ *Rumex.*

Cap. XLIX.

Amplissima lapatho radix, vt quæ nonnunquā descendat ad tria cubita. syluestri minores tumidæ. effossa quoque diu viuit. Hoc infatiuū, rumex vocatur. Tam viuax est lapathū, vt semel satū nunquam vitietur in terra, maxime iuxta aquam. Succus cum cibis gratiorē leuiorēq; saporē præstat, præsertim si eo intingantur. Solummodo ex omnibus syluestre melius est, cum omnia ferè syluestria & folijs minora, & caulibus succoq; aciora. Oulus hoc in mul-

tos caules profilit, ramosum, radice altissima, singulari, nec lateribus crassiores
 alias nisi prætenuis emittente, plerunq; sesquipedalis satiuo radix, breuior sylue-
 stri conspicitur. Cum perfecte adoleuit, figura betæ proximum, corpus carno-
 sum & madidum, eoque erutum terra diu recens seruatur, & præ cæteris oleri-
 5 bus viuacissimum, præsertim satium. Lapathi ceu rumicis genera produntur
 multa. Oxylapathum, non nisi palustribus nascens, in cacumine acutiora durã-
 que folia habet, ob id officinæ nostrates *lapathium acutum* nominant. Alterum ge-
 nus hortensis illi dissimile. Tertium syluestre, paruum, plantaginis figura, molle,
 humiliter fruticans, *acidula* aut *minuta oxalis* vulgo dictum. Quartum habet ge-
 10 nus quod alij oxaliden, alij anaxariden, alij rumicem syluaticum appellant. cuius
 folia syluestri & exiguo similia sunt, caulis teres, sesquicubitū altus, semine ru-
 bro, in mucronē acuminato, quod foliaceo vestitur inuolucro, sapore acri, è sca-
 po & agnascens coliculis erumpente. id partim feritur, partim sponte in in-
 cultis prouenit. Omnibus exploratum quòd plerunq; viribus incoctum natet,
 15 & in acetarijs crudum singularē habeat gratiã. Quin & carnibus intingēdis suc-
 ci viridis acrementum sumministrat, nec aliud in obsonijs maiorē sibi vendica-
 uit autoritatē. Omnes ferè quòd gratū acorē palato repræsentet, acetosam cœ-
 perunt appellare. Gallicum vulgus *oxalim* adhuc imitatione græca nuncupat, ali-
 qui *ozellam*, alij *vinetam*. Huius semē rubrum in mucronē emissum desinit in cu-
 20 spidē, cæteraq; Dioscoridis picturæ suffragantur, quare nemo rumicē acetosum
 id esse genus ibit inficias. Est & quod hippolapathon nominant, olus magnum,
 paludibus familiare, eisdem innascens, quã vt mea fert opinio *paricellam*, vel *gran-*
dem oxillam officinæ dicunt, vulgus *parellam*, nec refragari quidpiã videbitur. nam
 in olera recipitur, caulis ei ramosus, prægrandis, folia betæ, vliginosa, acutãq; ra-
 25 dix prælonga, palustribus lætior prouenit, quibus in hortis feritur. Lapathon, vt
 Galenus scriptum reliquit, discutiendi nanciscitur facultatē Oxylapathon mix-
 tas sibi vires vendicauit. Nanq; discutiendi & repellendi natura donatum est. Sed
 cum omnium semē, tum maxime oxylapathi, manifeste constringit, ita vt dys-
 enteriæ & alui profluuiio medeatur: quapropter quod demirari licet, semē à pa-
 30 rētis natura desciscit, vt quod astringendi dotes habeat, herba verò ventrē exi-
 nianat. Hippolapathū à reliquorū viribus non degenerat. Galeni iudicio Paulus
 subscripsit, eadē de natura rumicis adfirmans. Sunt qui hydrolapathū tradant in
 aqua natum: sed huic speciei ferè congenerē esse nemo diffitebitur, cum aquarū
 vernacula sit herba, ambæq; paludibus exiliãt, sed oleribus repudiatur. Huius fo-
 35 lijs vel amplissimis butyri recentis offas inuoluunt. Omniū fastigiorū folijs deco-
 ctis sistitur aluus. Cruda illita melicerias rosaceo, aut croco adiecto discutiunt.
 Semen syluestris & oxylapathi & oxalidis cœliacos & dysentericos potum ex
 vino vel aqua efficaciter adiuuat. Stomacho detrahit fastidia. Scorpionum icti-
 bus medetur, & qui præsumpserit etiam percussus nihil molesti patietur. Radices
 40 coctæ cū aceto vel crudæ lepras, & impetigines impositæ curãt. Vngues scabros
 detrahunt, in quo desiderio infricare locum in sole nitro, acetóq; oportebit. De-
 cocti succo discutiunt corporis pruritus fouendo, atterendóve in solia balnearū.
 Radix in vino cocta doloribus auriū dentiūmq; prodest, si colluantur iure. Stru-
 mas quoq; ac parotidas in vino, lienis tumores ex aceto discutit. Quidam con-
 45 tra strumas in collo suspensam gerunt. Mulierum profluvia trita & admota co-

hibet. Tosta in vino, regio morbo auxiliatur. Calculos vesicæ comminuit, menstrua commouet, scorpionum venena restinguit. Vis lapathi ructus facit, & vrinam ciet, caliginē oculorum discutit. Firmat commanducata radix dentes. Eadem cum vino sistit alium. folia soluunt adiecto sale. Syluestria scorpionum ictibus medentur, & ferire prohibent habentes. Semen stomachi inextricabilia vitia fanat. Dysentericos semē hippolapathi duabus drachmis in vino potum liberat. Oxylapathi semen lotum in aqua cælesti sanguinē prodest reijcientibus, adiecta acacia lētis magnitudine. Præstantissimos pastillos faciunt ex folijs, & radice, ad duto nitro & iure exiguo. In vsu aceto diluunt. sed satiuū in epiphoris oculorum illinunt frontibus. Adijciūt (ne omittatur) bulapathum, radicis tantū altitudine differens, & erga dysentericos efficacis effectus potum ex vino. Rumex in olerū censu viribus & gustu hortēsi betæ respondet Galeno: quare merito quis syluestre appellauerit betā, plus tamen quā rumice, q̄ sit aliquanto iucundior, homines vescuntur. Censet idē oxylapatho nomē ab acuta vi inditū esse, A nemine crudus rumex, sicuti nec beta, vt refert, estur. Oxylapatho tamen mulieres quæ ruri degunt fastidiosæ in malacia, & morosi palati iuuenes tantū vtebantur: quare rumex dignus est, cum nullius sit alimenti, qui cibus abdicetur. Cæterum nihil magis eius acore per æstatem apud nos placet, nihil æque elanguescentē reuocat appetētiam. Theocritus alapathon vocauit ab effectu, quoniā exinaniat. Etenim Attici alapatha, quæ nos inanitiones dicimus, appellant. Syluestris semen tradit Africanus ex vino potum cordi & dysentericis mederi, appensūmq; sinistro brachio ademptam pariendi spem restituere, restibilēmq; adferre foecunditatē. Ad dedit, eiusdem syluestris radicem regium morbum aquāmque intercutem sanare: lepras, vitiligines, lichenāsq; litam emendare.

¶ *Lapsana.*

Cap. L. 25

Lapsana olus syluestre est, pedalis altitudinis, trium foliorū napi simillimorum, nisi candidior esset flore. coquitur in cibo. Hanc diui Iulij carminibus præcipuè iocis militaribus celebratam Plinius tradit, alternis quippe versibus exprobrauere se vixisse apud Dyrrhachium, præmiorum parsimoniam cauillantes. Hæc est quam rura *sanuas albas*, quasi syluestres napes vocant. quod satis Dioscorides testatur, tradens à Romanis napum appellari. namque syluestre hoc olus pedali altitudine prodit, tribus hirsutis folijs, cætera napi similis, nisi flos esset aliquanto candidior. Ea virent arua, & in pauperum cænas plerunque venit. Apud Arcades eam nasci, quam illi brassicam syluestrem appellant, medici quidam ceram Theophrastus testatum reliquit. Herbæ cuiusdam quæ cara nominabatur meminit Hirtius, qua cum lacte victitauit exercitus, radice vsus non folio. Lapsanam prope aluearia serendam esse præcepit Columella, quòd copiosam ex ea ceram apes colligant. Est autem cyma syluestris, & vbiq; ferè nascitur syluestribus brassicis annumeranda. Vulgares lapsanæ flores amicissimos apibus creant, & fauorum ceras exuberant. Lapsana cum suo coliculo silens in alueos componitur, & sale conspersa biduo sub vmbra dum confudet reponitur: deinde si tantum remiserit humoris, vt suo sibi iure ablui possit, sin minus, dura muria lauatur, & pondere imposito exprimitur: tum va-

le conditur, & ius quod est mistum duabus partibus aceti & vna muriæ infunditur. Fœniculi aridi quod est per vindemiam proximo anno lectum, spissamentum imponitur, ita vt herbam deprimat, & ius vsque in summum labrum fidelix perueniat. Inter syluestres brassicas Plinio brassica est, pedalis altitudinis, folijs napi simillimis, nisi candidior esset flore. Coquitur in cibo. Aluum leniter emollit. Folia & caules edendo sunt, stomacho vtiliores quàm lapathum: sed Galeno noxium humorem creat. Illita detergendi discutiendique naturam habet. Medetur coxendicibus & lienosis. Lepras imposita sanat.

¶ *Blitum.*

Cap. LI.

Blitum radice non vna nititur, sed contra cæterorum ferè oleorum morem multiplici, prolixa, non in rectum tendente, betaceis frondibus, sine acrimonia fatuis, semen corticeum profert racematim singulis ramis infidēs. Olus hoc erumpit ocysime. Martio mense feritur. Culto solo cum semel natum fuerit, ipsum se per multa secula seminis deiectione reparabit, vt etiam si velis vix possit aboleri, satumque semel pluribus annis restibili fertilitate prouenit, nec runcari nec sarculari flagitat. Imbutum quàm plurimo humore tradit Galenus, quem copiosum etiam olus in decoctione fatetur. Duplex id ostendi solet, rubens & candidum. Huic generi assignandum illud olus ruberrimū quod in cultis se attollit, cuius folia iuribus in cocta sic ea inficiunt rubore, vt nigelli vini dilutū colorē representēt, à quo *rubrum olus* vel *poreta rubens* vulgo cœpit vocari ab olitoribus, vbiq; ferè colitur. Quod albi discrimine tatum notatur apud nos nomine vacat, surculosius rubro, ramis vndiq; racemoso fructu scatētibus. Hispani *bleti* nomē haectenus seruarunt, cuius olere multis in locis vtūtur, *turgon* in Narbonēsi Gallia vocant, multis tractibus cœpit feri. Sed onobletū herba linguæ similis, Hippocrati contra fœminarū profluuia in vellere adponitur. Blitum iners videtur, ac sine sapore aut acrimonia vlla, vnde conuitiū fœminis apud Menandrū faciūt mariti. Stomacho inutile est, ventrē adeo turbat, vt cholera faciat aliquibus. Dicitur tamē aduersus scorpiones potū è vino prodesse, & clavis pedū illini: itē lienibus, & tēporum dolori ex oleo. Hippocrates mēstrua eo cibo sisti putat. Dioscoridi oleris & hoc vice in cibos venit, & facile aluo excernitur: cæterū iners & nullo in medicina momēto. Blitū Galeno vliginosum aquosūmq; olus, quod non ex solo oleo, garóq;, sed adiecto etiā aceto sæpius estur: alioqui stomacho negotiū faceffit, lubricos tamē interaneorū anfractus aliquantum reddit. quare leniusculā alui deiectionē moliri potest. Nullū tamē acremētū, nitrosūmve possidet ingeniū, quo valeat intestina ad iustā excretionē laceffere.

¶ *Malua.*

Cap. LII.

Maluarum genera fuisse duo herbariæ rei prudētes tradiderunt. Vnum hortensis, alterum syluestris, hoc est nascentis in inculcatis. Hortensiana sæpe grandescit in arborem, & baculi vsum præbet, folijs amplis, circinatae rotunditatis, rarioribus in ambitu segmentis. Caudex simplex, luxuriosæ proceritatis attollitur, à medio ferè ad verticē pulcherrimis floribus decoratus,

breui admodum pediculo dependentibus, qui venustate rosis non cedunt, & si superpeteret odor, de principatu certaret: cum nec colore superantur, purpureo vermikulatoque, nec etiam interdum candido, odore tantum vinci constat. Vicissim è maluaceo caule funduntur rosæ, quædam iam patet, quædam nascetibus similes nunc primū exeunt, aliæ conuolutis adhuc foliorum paniculis nondum dehiscunt. Capitula quædam breuibus innixa petiolis, & leuiter in mucrone fastigiata, primū è caule profiliunt, iisque paulatim intumescetibus, prægnantia florum inuolucra fastiscunt: in quibus dehiscentes rosæ sese pandunt, & explicantur in folia, struicili quadam serie numerosa, calycibus apices paucos complexis, qui lutei medijs emicant, quibus decidetibus erumpunt purpurea stamina. His foetus succrescit multipliciter tunicatus, atque in umbilici formam numerofo semine coagmetatus, in quibus cum decussa sunt folia, reliquarum maluarum modo semina recluduntur. Hæc estiuas coronas nectit. Flos is minus quam rosa fugax, diuque vigor vitæque durat. Pulchritudinem demirantium vulgus *transmarinam rosam* cepit appellare. Nemo non hanc hortis suis ferit. Malachen hanc grandiorè Græci vocant in fatiuis, cuius folia cum sole circummagi Lucius Columella numeris tradidit, vir antiquitatis studiosus,

Et moloche prono sequitur quæ vertice solem.

Folia maluarum solis iter sequuntur, incuruamque cum eo pergunt ad occasum, ita ut ad eum semper spectent. Prodigiosum naturæ miraculum, ut herbae nubilo die delitescente solem prodant, & obiecta nube velut indices curriculi, certam latitudinis sedem foliorum statu conuersionemque demonstrant, imò verius solarij vicem exhibeant, ita etiam ut non aperto sole, horas colligere possimus. Addidit Theophrastus, maluæ folia cum sole circummagi, seque eodem inclinare, quod sydu feratur. quod humoris detractiōni refert acceptum: eodem nanque reclinari par est, quod sol humorem feruefaciens prouocarit. Alterum genus in incultis nascitur, folio rotundo, pingui, paucis in ambitu segminibus intercepto, caule magno, purpureis floribus prædito, radice candida, quod omnibus euidentius est quam ut notificari debeat. Si quem fatio delectet, Octobri serena est, ut quæ occurso hyemis ab incrementi longitudine reprimetur. Loco pingui delectatur & humido gaudet lætamine. Transferuntur plantæ eius cum coeperint folia quatuor habere vel quinque. Melius comprehendit quæ tenera est, maior enim translata languet. Sapor illis est melior, si non transferantur. Sed ne cito erigantur in caulem, in medio earum glebulas constitues aut lapillos. Rara ponenda est. Sarculo delectatur assiduo. Si liberandæ sunt herbis, ne motum sentiant in radice. Si transferendis plantis nodum facias, in radice sessiles fient. Omne solum in quo ferantur pinguius faciunt. In magnis laudibus malua est utraque. Duo genera earum amplitudine folij discernuntur, maiorè Græci malopen vocant in fatiuis, alteram ab emolliendo ventre dictam putant malachen. E syluestribus cui grande folium & radices albæ, althea vocatur, ab excellentia effectus, à quibusdam aristalthea. Non audiendi sunt qui hortensem fatiuamque solis dissidere natalibus arbitrantur. nanque syluestris, quantumque domita cultu mitescat, altis que nascatur in hortis, nunquam in hortensem, de qua supra sumus loquuti, comeabit. Neglecta quoque fatiua quantumuis eam syluescere patiaris, nunquam in hanc syluestrem incultamque degenerabit. Duo genera earum amplitudine folij discernuntur. Folia tamen, fructus, floresque magnam inierunt similitudinem, & communem ferè figuram

referunt: quapropter merito, vt in ijs fieri mos est, vno donantur nomine, & generi eidē assignantur. Edendo satiuā est, & in oleris locum cedit, de qua Martialis, Vtere lactucis & mollibus vtere maluis.

Flaccus & item Hesiodus maluæ vsum pro oleribus increbuisse satis testatū reliquerūt. Nec illud silētio supprimendū est, quod Phænias græcus author in stirpiū cēsu memoriæ prodidit, ijs ferè verbis, Vernaculæ vrbanae q; maluæ seminis formula placēta vocatur, q̄ eius omnino referat imaginē, quam columna fulcit pectinatim denticulata, à qua per mediū placētaceæ molis foramē spiculum exeritur vmbilicū exprimēs, echinato basis ambitu, quod facilè secanti circularē semini globū liquido patebit. Facilè succum, vt Diphilus reliquit scriptū, creat, exasperatas fauces lenit, summæ cutis acrimonias emendat. Addidit, laceffitibus renibus opitulari, & irritamentis vesicæ commoditatē afferre, alimoniam mediocrē sumministrare, aluōq; facile excerni. Idem author syluestrē satiuæ prætulit, eam magnopere commēdans. Feruefactæ maluæ cibus per se, vt Damegeron scribit, irrauescentē expedit vocem: sed ex oleo, & garo ventrē resoluit. Folia cum saligna fronde trita pretiosum faciūt emplastrum, quod inflāmationes enasci prohibet, manantē sistit sanguinem. Recēs claudit vulnus & ad cicatricem perducit. Luxatis, item fractis medetur. Folia cum cepis vel porris trita serpentiū & phalangiorū ictus imposito persanant. Syluestris maluæ succo perunctus cū oleo, vel eam habens, à vespis non icitur, quarum etiam illato ictui idem succus medebitur. Tusa folia & percussæ parti admota dolorem discutiunt. Ea impetigines & cæca vuluæ vitia tollit. Dolorem sedat instillatus auribus succus. Potus ex melle iocinerosis remedio est. Comitiales idem recreat. Calculosis & ischiadicis præsentī est auxilio. Feruefactæ ius epotum vrinæ tormina finit, difficiles soluit partus. Dant succum bibendum parturiētibus ieiunis in vino decocta hemina. Easdem substratis folijs celerius eniti volunt, sed protinus à partu reuocandam ne vulua sequatur. Quin & semen tritum adalligant genitale non continentium: adeoque eæ veneri nascuntur, vt semen vnicaulis adpersum cubitali foeminarum auiditates augere mirū in modum Xenocrates tradat: item tres radices iuxta adalligatas. Olympides Thebanus abortiuas esse cum adipe anserino dicit. Purgari foeminas folijs earum manus plenæ mensura in oleo & vino sumptis aliquid prodidere. Esculentiores esse hortensianam Pedanius Dioscorides adfirmat: stomacho noxiam: facilem ventri, præsertim cauliculis: idoneam verò interaneis & vesicæ. Cōtra omnes aculeatos ictus vis efficax, præcipuè apum, vesparum, similiūmq;. Ea trita peruncti cum oleo, vel tenentes eam non feriuntur. Folium impositum torporem scorpionibus adfert, valet & contra venena. Aculeos omneis vtraq; extrahit cruda & cum aceto pota. Putrefacta in vrina vlcera manantia in capite furfurēsque sanat. Radix decocta dentium mobilitates firmat. Eius quæ vnum caulem habet radicem circa dentem qui doleat perunge, donec desinat dolor. Eadem strumas, & parotidas, panósque addita hominis saliuā purgat citra vulnus. Semen in vino nigro potum à pituita & nauiseis liberat. Radix mammariū vitijs occurrit adalligata in vellere nigro. Tussim in lacte cocta & sorbitionis modo sumpta, paucis diebus emēdat. Folia in oleum decocta, tritaque, sacris ignibus & ambustis imponuntur. Vuluas decoctum eius emollit infusione: rosionibus intestinorū, vteri, & sedis infunditur. Ius decoctæ cum ra-

dice valet contra venena omnia, si potum identidem vomatur. prodest & contra phalangiū. Et vt quidam volunt, si quotidie quis succi eius sorbeat cyathū dimidium, omnibus morbis cariturum. Succus melancholicis datur cyathis ternis tepidus, insaniētibus quaternis, decoctæ comitialibus heminæ succi. Hic & calculosis, torminibus aut opisthotonico laborātibus, tepidus illinitur. Et ad vulnerrum impetus cruda cum pane. elicit lac. Semen ex vino potum addito syluestris loti semine, vesicæ doloribus leuamento est.

☉ *Atriplex.*

Cap. LIII.

Atriplex radice vna cohæret in altum descendente, non glabra, sed fibris quibusdam capillata. caulē fundit ramis brachiatum, quibus foliatum semen & obductum cortice promitur, racematim congestum. Circa Calendas Octobres obrui oportet non frigidissimo loco: nam si regio sæuas hyemes habet, post Idus Februarias semine differitur. Olus hoc ordine primo frigidum, & secundo humidum esse testatur Galenus: tepentem itaq; sortiri calorem, vli-
 ginosam aquatilmque naturam nullius astringentiæ participem maluarum modo. quapropter humentis succi ratione confestim per ventris anfractus euadit, & aluo celeriter exigitur. Hortensis syluestri longè humidior frigidiorque. Syl-
 uestris sponte sua nascitur, ab hortensi ferè non nisi natalibus differens, *arochias* vulgus appellat. Hæ tam luxuriosa proceritate prodeunt, vt quaternos sæpe cu-
 bitos excedant, caule interdum purpureo, interdum candicante, ramoso, folio bliti, cum pubescit herbaceo, cum senescit flammeo, nonnunquam in luteum languescente, semine foliaceo, simplici radice in altum descendente, ex qua se-
 multæ promant. Mense Aprili & Iulio vsque ad autumnum atriplex recte seritur, si rigari possit. Amat assiduo humore satiari. Semen statim cum spargitur, obruendum est. Herbæ ei subinde vellantur, Transferri necessarium non est, cum bene seritur: tamen potest melius adolescere, si spatio rariore pangatur, & iuuetur succo lætaminis & humoris. Ferro tamē rescindendum semper est, quia pul-
 lulare non cessat. Sed hallucinantur & officinæ & herbarij, pace dixerim eruditum, qui syluestrem putant atriplicem herbam passim in vitibus & agris ena-
 tam, cauliculo binos palmos alto, molli, subalbicante, folijs mercuriali vel hederæ similibus, per interualla subcandidis, semine apud folia paruo, rotundo, cum ex ea deliniatione picturæve cynocramben, id est caninam brassicam esse liqui-
 do constat: nihilque, quod ad finitionem pertineat, huic non congruere certum est, vt postea docebitur. Nec de chrysolachano satis inter Dioscoridē & Plinium conuenit. Nanque Dioscorides chrysolachanum ab atriplice non secreuit, idem esse olus innuens, quod tamen aliquibus chrysolachanum vocaretur, id est aureum olus. Plinius vigesimo septimo volumine seorsum de chrysolachano, tanquā herba prorsus ab atriplice dissidente, differuit, contrariāsque vires ei velut alienæ assignauit. Siquidem vigesimo atriplicem morbos regios ac pallorem face-
 re, cōscripsit, fretus Pythagoræ iudicio. Postmodum trigesimo septimo ait, herba hæc alligata morbum regium habentibus, ita vt spectari ab ijs possint, sanare id malum traditur. Nec difficile fuerit dicti rationem inire, cum rerum lutearum conspectu, bilem flauam regij morbi parentem, non aliter quàm rubro-

glectum atriplex aut ieiuniore solo creditum, in hoc olus degenerarit, prioris tamen naturæ non oblitū, sed quod pro foliaceo semine spinaceū fortiat, minacibus aculeis gaudens, de quo nonnihil diximus alibi. Cæterum duo atriplexis genera, syluestre & fatium quod Pythagoras culpauit, quod difficillime coqueretur, ac ne in hortis quidē iuxta id nasceretur quicquā nisi languidum. Addidit Dioscles plurimos gigni ex eo morbos, nec nisi mutata sapius aqua coquendū: stomacho contrariū esse: lentigines & papulas gignere. Solon Smyrnæus difficulter in Italia nasci tradidit, Hippocrates vuluarū vitij infundi cum beta. Dionysius ut morbosum damnauit. Lycus Neapolitanus cōtra cantharidas bibendum dedit. Panos, furunculos incipientes, duritias omnes vel decocto vel crudo vtiliter illi ni putat: item ignem sacrum cum melle aceto nitroq;, similiter podagras. Vngues scabros detrahare dicitur sine vlcere. Dioscorides in regio morbo semē atriplexis bibendum cum aqua mulsa dedit, item ad discutiendos panos crudum vel coctum. Similiter ad emolliendam aluum, cuius gratia coctum est ut olus. Galenus hortēse plus syluestri refrigerare prodidit, & humidiorē præditum natura, vtrunque tamen ideo contra inflammationes & panos pollere. Addit semē extergendi vim habere, quapropter in regio morbo iocinoris infarctus expedire.

¶ *Brassica.*

Cap. LIIII.

E brassica consequenter differendum est, quæ decimo a saty die se demonstrat, nisi semina, quæ solo mandantur, vetustate sint exueta, tum enim in aliam degenerare stirpem Marcus Varro tradidit. Semen vetus tantum valet in quibusdam rebus, ut naturam commutet. Nam ex semine brassicæ vetere saty nascuntur rapa, & contrā ex raporum, brassica. Ea vulgo caulis nomen inuenit, quoniam nulla temere herba cole fit amplior. Profecto iam visa est, ut fertur, septem cubitorum, simplici stipite, leuiter rubenti, crassitudine brachiali, folio prægrandi, carnosio, ex cæsis candidate, in latus vtrinque diffuso, prominulis venarū toris fruticante, patula cyma, flore tum luteo, tum albo. Genera brassicæ Theophrastus fecit tria, syluestre cui læuia quidē folia, sed breuiora ac rotunda, copiosaq; atq; fruticosa, sapor autē asper & medicamēti instar ad eliciendas aluos. Reliqua duo foliorū differentia, læuis atq; crispus, quod & succi bonitate & foliorum amplitudine præfertur omnibus. Est etiamnū seminis discrimē, quoniam aliqua admodum exigua ferunt. Hæc vitia non cadunt nisi in crispis folijs. Athenæus itidē in tria genera digessit nono Dipnosophistarū volumine. Primū halmyris dicitur, quæ ganeæ nata primatū sibi vēdicauit. gignitur in Eretria, Epheso, Rhodo & Gnido. Secunda à læuore foliorū læophyllos, vbique nascens, quam nullam respicere tradit regionem. Tertia à crispitudine foliorum selinusæ nomen accepit, ideo quod ea in re apium videatur imitari. Diphilus dulcem laudatissimamque scribit Cumis nasci, amaram in Alexandria. Adiecit quoq; semen Rhodo delatum in Alexandria, primo anno dulcem parere brassicam. A bimatu vitium resumit, quod nascendi conditione suscepit. Cato fastigia eius fecit tria. Vnam grandibus & latis folijs, caule magno, tonsili cymarum luxuria. hæc vulgaris est notitiæ, omnibus conspicua, cū gelicidia sensit gratior cibus, tenerescitq; frigoribus, iusculis pinguibus incoqui solet. cymosum eius cacumē acetarijs sum

ministrat prius subferuefactum, mox oleo, saléq; suffusum. Altero crispo folio,
 quam à similitudine apij, selinoidem, id est apianam vocat. facile ab alijs discer-
 nitur, *crispum caulem* vulgus appellat. Tertiam proprie vocatam cramben, minu-
 tis caulibus, tenuioribus folijs, læuem, teneram, tenui succo, acerrimam quidem
 5 omnium, sed medicamentosiore. hæc lenis dici solet. Complura quoq; brassi-
 carum discrimina non pigebit aliquanto verbosius persequi, quæ tamen à nata-
 libus locis v surpassasse vocabula constat, vtpote quæ Cumis, Aricina cõualle, Pom-
 peijs oppido Campaniæ, oriunda credantur. Quod sessile est, folio & capite pa-
 tulum, Cumanum appellatur. Quod altitudine non excelsius, folio numerosius
 10 quàm tenuius, Aricinum, id vtilissimum existimatur, quia sub omnibus ferè folijs
 fruticat, coliculis peculiaribus. Quod verò procerius caule ab radice tenui intra
 folia crassescit, quæ rariora sunt angustioraque, Pompeianum nuncupatur, cui
 teneritas in dote si frigora non tolerat. Sabellico vsque in admirationem crispa
 sunt folia, quorum crassitudo caulem ipsum extenuat, sed dulcissimum perhibe-
 15 tur. Ex omnibus Marucina rubet, paucis folijs. hanc *rubros*, vt conijcio, *caules* vul-
 gus vocat, medicamentis nascenté. Quæ vero capite prægrandes folio innume-
 ræ, alię in orbem porrectæ, aliæ in latitudinem torosæ, lacuturres à loco dicuntur
 ex conualle Aricina, vbi quondam fuit lacus turrísq; vt scribit Plinius. nullis cy-
 ma ferior, nec vllis plus capitibus, post tritianum, cui pedale aliquando conspicitur.
 20 Primum omnium si in repastinato seras, dein si terram fugiētes cauliculos seces,
 à terraque proceritate luxuriosa attollentes se exaggerēdo aliam accumules, ita
 ne plus quàm cacumen emineat, tritianū hoc genus vocatur, bis cõputabili im-
 pēdio tædióq;. Has tritianas & lacuturres brassicas vulgaris sermo noster, vt ve-
 risimili coniectura consequor, *capucos coles*, vel potius *cabutos*, quasi capitulatos ap-
 25 pellat, quoniam in capitibus formam extuberant. Nonnulli à candore foliorum *al-*
bos vocare maluerunt, quibus nostra fere rura victitant. Iis hyeme præcipua no-
 bilitas, quorum folia in orbem conglomerantur, exterius callosa & per ambitum
 rugata, multis intus carinarum voluminibus, externis semper interiora comple-
 ctentibus, nunquam nisi cum in florem exeunt dehiscentibus, eximio candore,
 30 miranda teneritudine, humili caule, capite prægrandi, nonnūquam sesquipedem
 crasso. Alijs folia sursum repanda, quæ non in absolutū orbem coeunt, sed sum-
 matim fatiscētia breui interuacante spatio explicantur, non vsq; adeo conuolu-
 tis interioribus paniculis. hos vulgus *Romanos* vocat. Secari non debent, quæ se-
 mēti destinantur. Parthenopeiæ sunt hirsutæ. Adduntur ijs quoq; Silureses, Ti-
 35 burtinæ, Stabianæ, Vesuinae, de quibus Columella in hortulo abundè scripsit,
 Quæ pariunt veteres cesposo littore Cumæ,
 Quæ Marrucini, quæ segnia monte Lepino.

Brassica cum sex foliorum fuerit transfertur, ita vt radix eius liquido fimo prius
 illita, & inuoluta tribus algæ teniolis pangatur. Hæc enim res efficit vt in coctu-
 40 ra celerius madescat, & viridem colorem sine nitro conferuet. Cuicunq; tamen
 generi pruinæ plurimum suauitatis conferunt. Frigidis & pluuijs regionibus po-
 sitio eius optima. Sarrita, sæpius & stercorata melius conualescit, pleniorisq; in-
 crementi coliculum facit & cymam. Nonnulli hanc eandem locis apricioribus
 à Calendis Martijs deponunt, sed maior pars eius in cymam profilit. Vineæ qui-
 45 bus brassicæ nascuntur, languidius vinū creare tradidit Athenæus. Brassica cor-

rumpitur in dolio vinum, sapore & odore betæ folijs demersis restituitur. Perni-
 cialia siquidem eis cum vitibus odia seruantur, vitémq; viam oleris huius odo-
 re fugari Theophrastus affirmat, assitámq; ad olus diffugere Varro tradit. Quo
 argumento vsus Androcydes, contra temulentíam pollere credidit. Aegyptijs qui
 magnopere vini sunt amantes, moris est omnibus esculentis brassicam coctam in
 cibatu præmittere, quæ vini noxam inhiberet. Cur crapulam sedet, id causæ sub-
 didit Aristoteles in problematis, quòd dulcem succû discutientémq; contineat.
 Eáq; in plenum excocta & expurgato callo refrigerata, medici vehementes ven-
 tris deiectiones moliuntur. quo fit vt ijs qui crapula tentantur, succus humores in
 aluum eliciat. Crudis etiam hominibus temulentísq; supra in ventriculo rema-
 nens, corpus refrigerat, fitq; vt humores per vrinarios meatus euadentes ad vesti-
 cam delabantur. Qui cum vtrinq; abigatur, refrigerato corpore, eos liberari cra-
 pula conspicuum est, præsertim cû sequax vini vapor, humoribus deorsum con-
 uersis deuocetur, & præceptis ad ima deuoluatur: qui sese efferes in caput, mentis
 arcem obsidet, & temulentiam grauitatémq; creat. Sed occurrit ingens discor-
 diæ miraculû. Hoc olus quo vitem fugari diximus, aduersum cyclamino & ori-
 gano perarescit. Ionesi iureiurando per brassicam suam fidem astringebant, sicut
 ti Zeno Citieus Stoicæ familiæ princeps, per capparim, Socratis imitatione per
 canem deieratis: ob id sacrâ & mantin, id est vatem ab Hipponacte vocari brassi-
 cam, testis est Athenæus, qui Athenis cibo parari solitam puerperis mulieribus a-
 muleti cuiusdam vice cõmemorat. Et cetera Theophrasto syluestris brassica, quam
 alij erraticam, alij petræam dixerunt. Plinius speciali nomine cramben, comalæ-
 ui, parua, rotunda, ramis folijsq; permultis conditam, fatiua candidiorem, succo
 aspero & instar medicameti amaro. Hæc eadem illa est quæ tot exercuit, imò fe-
 rè occidit, grammaticos, illo Satyrici senariolo vaticinante, quantum crucis no-
 stris olim criticis poneret,

» Occidit miseros crambe repetita magistros.

Dioscorides, Galenus, & Aegineta Paulus illi brassicæ quæ vescendo est, adiece-
 re syluestrem & marinam quæ sponte sua alijsq; locis ad medicinã nascentes, nõ
 aliunde q̄ ex similitudine aliqua in familiam & nomẽ brassicarũ venerunt. Hæ cum
 nos propriæ deficiunt appellationes, gentiũ adoptione nomen & dignitatẽ inue-
 niunt, & à consimilibus nomenclaturam emendicant, suãque mutuãtur vocabu-
 la. Syluestris, quam rusticam nuncupant, in maritimis plerunq; & præruptis tra-
 ctibus nascitur, fatiux similis, candidior tantum & hirsutior, non sine amaritudi-
 ne. Marina in totum à fatiua diuersa est, folijs tenuibus, prælongis, aristolochiæ
 rotundæ similibus. singula à ramulis profiliunt subrubentibus, vno nixa pedicu-
 lo hederaceorum modo. Vulnerata candidum liquorem dimittit pauculum, nõ
 insulso gustu amaricantem, pingui oleosq; concretu. Marinam eam esse cõstat
 herbam, quæ vulgo *soldana* dicitur, cum tota Dioscoridis pictura, nulla reclamã-
 te nota, videatur subscribere. nanque soldana est folio aristolochiæ longæ, prælo-
 go, tenui, ab ramulis subrubentibus exeunte, singulari vt hedera pediculo. lacte pau-
 co madet, falso gustu, aliquantum amaro, pingui coalitu. Varro Nestoris sapien-
 tissimi carmina quæ in Alexicepo scripta reliquerat interpretatus, quæ etiam ad
 rusticorum vtilitatem pertinerent, vna scribendum putauit. Primum brassicam
 falsis locis feri iubet, cum trium foliorũ fuerit: nitro aut falsa terra cribro creta,

ita ad coquendum habiliorem fieri. Sunt qui nitri vice cinere potius vtantur, &
 simul & erucas etiamnum enecet. Aluum nō percocta soluit, eadem bis cocta si-
 stit. Menses feruefactæ ius & ex vino dulci potum ciet. Tabidis percocta tritaq;
 remedio est. Aqua eius decocta mire sanat, si foueatur vulnera & recentia & ve-
 5 tera: tumores etiam discutit. Podagræ autē, articularijsq; morbis medetur, cum
 ruta, coriandri & salis mica, & hordei farina. Claritati oculorum multum cōfert,
 succo crudæ angulis vel tantū tactis cum Attico melle. Vsque eo eius cibus alit,
 vt pueros ad citum perducatur incrementū, & tanquam lætiore sagina corpus ex-
 hilarer. Aduersus fungorum venena aut ipsa estur, aut succus bibitur, ita boletis
 10 vescentes periculo liberat. Ictericis & splenicis in vino nigro per dies quadragin-
 ta datur potandus. tussim lenit. Impetigines trita folia tollunt. Sic & serpentium
 morsus imposita sanant: item lepras & pforas cum alumine rotundo ex aceto.
 Radicum cinis ambustis prodest. Oris vlcera, tonsillas, & vuam in faucibus tu-
 mentem diu contentus reprimat. Auribus ex vino succus brassicæ tepidus instil-
 15 latur. Iis qui ardorem in morbo sentiunt trita & imposita maximum adferet iu-
 uamen. Cocta vocem expedit & arteriæ impedimētum emendat, quare studiosi
 vocis hac vtuntur. Muris aranei & canis rabiosi morsus & semen & trita folia sa-
 nant, melius si cum lasere & aceto trita imponantur: decoctūmq; quoq; foliorū
 datur bibendum. Lienem extenuant folia quæ prius q̄ coquatur conflagrescunt,
 20 dein trita superponantur. Insomnia etiam vigiliāsque discutit, si cruda estur. item
 vanas imagines dormientibus obuersari non sinit. Nestor in eo libro qui Alexi-
 cepe inscribitur, brassicam Lycurgi lachrymā esse tradit, quam cū à Libero pa-
 tre viti adalligatus esset, effudit. Is Lycurgi seueritate deterritus in mare se de-
 merferat, ex qua natū hoc olus prodidit. Ideo vitis & brassica tanta laborant dis-
 25 cordia, vt si in agris olus hoc assitū viti profiliat, vel ipsa confestim emarcescet,
 vel certe sarmēta eius elanguescētia contabescunt. Tam pertinax inter has plan-
 tas inimicitia, vt si defluxionis impetu vua procidat, aut laxior in fauces decum-
 bat, iniecto capiti brassicæ crudæ succo in excelsum oris protinus resiliat. Si bras-
 sica fuerit vicina viti, luxuriātes eius palmites potius repandi curuabuntur, quā
 30 recti velint propius accedere, intestinæ modo quodā nō immemores discordiæ.
 Similiter si quis feruescenti in olla brassicæ vini paululū guttatim instillauerit, ne
 amplius quidem excoquetur, sed suis viribus defuncta ad perniciē trahetur. Qui
 multū hauriunt vini, vt qui certamine potandi se prouocant, ne temulentia ten-
 tentur, brassicam crudam cibus anteponunt. Nec id est indignū scitu, semen bras-
 35 sicæ vetus in raphanum degenerare. Cato non parcè brassicam celebrauit, cuius
 vires paucis persequi par est. Brassica siue cocta siue cruda aceto tamen intincta
 mire concoquit, aluum & lotiū ciet, quod innumeris rebus est salubre. Si quēpiā
 liberalior vini potus in cœna delectet, antecedens in cibus cruda ex aceto ebrieta
 tem arcet. postea quinq; sumpta folia, crapulā discutient, ita vt nullæ vinosi ha-
 40 litus reliquie videbūtur superesse. Aluum cyma deijcit feruefacta, & noua semel,
 iterū, & tertio adiecta, cū occeperit feruere indita salis mica & cymini momēto,
 Verum qui bibit cubet incoenatus, sola cōtentus mulsa. Itidem faciendum præ-
 cipit vbi nausæ libido veniens quempiā apprehendet. Tormina discutit si co-
 cta iterum decoquatur, addito cumino, sale, oleo, & polline polentæ: & si ita su-
 45 matur sine pane, magis profutura. Quibus egre lotium it, aut substillum est, pau-

lisper coctæ, vti subcruda fiet, iusculum sorbetur. Medicamētiosior quæ minutis
 caulibus, folijs tenuioribus, acris & tenui succo vehemēs. Hæc omnia vlcera, vul-
 nera putrida, cancrósque purgat. Elota putorem omnē adimit. Si cancer ater est,
 is olet, faniem spurcū mittit: si albus, purulētus est: sed si fistulosus est, intus sup-
 purat sub carne. Tumida concoquit, & erumpit. Luxata foueri prius aqua calida
 iubet, & bis die trita imponi: sic etiam fistulas & tumores euocari, & quæq; discu-
 ti opus est. Prodesse tradit capitis doloribus, oculorum caligini, scintillationibus:
 item si atra bilis vrget, si lienes turgent, si cor dolet, aut si iecur, & pulmones, aut
 præcordia dolitabunt. A ieiunis estur, sed paululum silphij adijcitur. Vbi ex mul-
 to cibo aluus non it, brassica vtendum monet. Podagræ item morbísq; articula-
 rijs crudam comesse cum ruta, coriandro cōcisam, adiecto la serpitio, oxymelle,
 & falis momento, nihil æque prodesse testatur: item eadem ratione in somniosis.
 Quin & lotium eius qui esitauerit asseruari iubet, calfactūmque neruis esse reme-
 dio, siue caput aut ceruices dolent. Verba eius subijciuntur ad exprimendā sen-
 tentiam, Pueros pusillos, si laues illo lotio, nunquam debiles fieri: idque tarditati
 audientiū prodesse asseuerat. Et si mulier eo lotio locos foueat, nunquā virosos
 fieri defendit. Hippocrates cœliacis & dysentericis bis coctam cum sale dabit:
 item ad tenesimum & renū causas. Lactis etiam vbertatem puerperis hoc cibo fi-
 eri indicat, & purgationē foeminis. Crudus caulis si edatur partus emortuos pellit.
 Cibo eo sensum purgari Erasistrati schola clamat, nihil esse vtilius stomacho, ner-
 uis: ideo paralyticis & tremulis dari iubet, & sanguinē excreatibus. Tradūt Græ-
 ci compescere mala corporis quæ serpunt, nomas vocant: item excrecētia ab-
 fumere, cicatrices ad planum reducere, oris vlcera, tonsillas, manducata & co-
 ctam succo gargarissato cū melle: item psoras, & veteres lepras ipsius tribus par-
 tibus cum duabus aluminis in aceto acri illitis: necari quoque canes ea si detur ex
 carne: item semen eius tostum auxiliari contra serpentes & fungorum venena.
 Cyma in omnibus generibus suauissima, difficilior in coquendo, & renibus con-
 traria. Crimina sunt brassicæ apud eosdem animæ grauitatem facere, dentibus &
 gingiuis nocere, visus aciem obtundere Galeno. Contrà Dioscoridi cibo aciem
 oculorū excitat, vitia ebrietatis & crapulæ postea sumpta discutit, tremulis pro-
 dest. Cyma stomacho vtilior, vrinamq; vehemētius pellit: inueterata sale stoma-
 cho aduersatur, aluū perturbat. Ventrem emollit crudę succus ex iri & nitro. Per
 vinum pota serpentium ictus leuātur. Cum farina foeni græci & aceto podagræ,
 articularijs, sordidis vlceribus & vetustis illinitur. Inditus naribus capitis pituitā
 elicit, cæterisq; humoribus exonerat. Cum farina lolij appositus menstrua detra-
 hit. Folia per se illita siue in polentā contrita, tumore omnē collectionemq; discu-
 tiunt: ignibus sacris medentur: epinyctidas leuant & lepras. Cum sale carbuncu-
 los frangūt, capillum capitis defluuiū continent. Eadem cū melle depascētes gan-
 grænas cohibēt. Cruda ex aceto lieni manduntur. Ademptā vocē cōmanducata
 succo deuorato restituūt. Decoctura herbę potu aluū & mēses ciet. Flos à cōceptu
 in vellere subditus partū abortu vitiat. Semen interaneorum animalia bibētibus
 pellit, sed efficacius Aegyptiæ: faciē & lētigines exterit. Cauliū & stirpiū virentiū
 cinis cū axūgię vetustate collectus dolores lateris inueteratos appositu finit. Ad-
 uocatur semen antidotis aluiuorū. Syluestris siue erraticę immenso plus effectus
 laudauit Cato, adeò vt aridæ farinā in olfactorio collectā, vel odore tantū naribus

rpto vitia earū graueolentiāmq; sanare adfirmet. Hāc alij petræam vocant, inimicissimā vino, quam præcipue vitis fugiat, q̄ si nō possit, emoriatur. Folia habet parua, rotunda, læuia, plantis oleris similior, candidior fatiua & hirsutior, nō sine amaritudine. plurima in disruptis mōtiū rupibus nascitur. Cyma in lixiuo coquitur non iniucūdo sapore. Natura eius cogere vulnera, tumores discutere, inflāmationibus mederi. Crustæ si occupant intus vasa omnia, in quibus aquæ feruēt, in tantū vt non sit eas euellere, si brassica in ijs decoquatur, abscedunt. Marina sto macho inimicissima acrimoniā contrahit. vehementissime ex omnibus aluū ciet. Coquitur aliquibus cum pingui carne, vt edomito acremento veniat in cibum.

10 ¶ Beta.

Cap. LV.

Beta sexto die nascitur æstate, hyeme decimo, florentique malo punica semine obruitur, & simul atque quinque foliorum est, vt brassica, differtur æstate, si riguus est hortus: at si siccanus, autumnno, cū iam pluuiæ inceserunt disponi debet. quanuis alijs quoq; fata temporibus recte proueniat. Verum cum transfertur oblini fimo radicem oportet. Locum etiam madidum amat. Latitudo maior acquiritur, si cum cœperit colorem trahere, pōdusculum imponatur, eo quasi onere coercita in foliorū amplitudinem se diffundit. Radix ei vnica in longum protensa, carnosā, gustu non iniucundo, & nonnullis grata cibo, vel
 20 cruda: è lateribus aliæ item modo singulæ, modo binæ, nonnunquam ternæ funduntur, è quibus fibræ cohærentes alligant. Cortex neq; crassus neque raphani modo extricabilis, sed olusatro ad quendam modum similis. Cortice semina cōteguntur: quæ non continuo singula, sed anno interim sequēti, sæpe tertio producuntur. Caulis exilit striatus, bicubitalis, folio atriplicis, semine copioso. vulgo
 25 nomen retinet latinum, tametsi & *porrea* multis dicitur. Gemina huic natura, & oleris, & capite ipso exilientis bulbi. Eius à colore duo fastigia Græci faciunt, nigram & candidam, quam præferunt, parcissimi seminis & candoris discrimine præponentes, appellāntque siculam, quæ nunc extrita litera ferè omnibus nostri seculi medicis *sicla* cœpit nominari. Quanuis siculæ cognomento beta solūmodo
 30 candida veniat, vt Theophrastus memoriæ prodidit, cuius sententiæ Plinius etiam astipulatur. Nigra atro colore nitet, omnibus euidentior quàm vt debeat à nobis indicari. Latini duo genera betæ tradiderūt, vernum & autumnale à temporibus fatiuis, qui sementis vtriusque rationem sequi magis videntur. quanquā & alijs mensibus feratur. Si tibi sit cordi multo maiorē betam, eandēque candidiorem efficere, radices fimo recenti bubulo lines, & priusquā in caulem exeāt
 35 lapillum latiore aut fictilem testam superpones, ita enim hoc pondusculo cohibitam betam in latū se distendere, & cādorem cōtrahere Sotion affirmat. Species summa in latitudine est, quæ nulli hortēsiū maior est. In binos pedes aliquando se pandunt, multū & soli natura conferente eis. Quibusdam in locis am
 40 plissimæ proueniunt. Transferri melius putant, cum quinque foliorū esse cœperint. Mira differentia, si vera est, candidis solui aluos modice, nigris inhiberi. Et cum brassica corrumpatur in dolio vini sapor, odore betę folijs demersis restitui. Vfus ijs cum lēte & faba, idēmq; qui oleris & præcipuus, vt lenitas excitetur acrimonia sinapis. Medici innocentiosem quàm olus iudicauere, vt validis potius in

cibo sint. Amat agrum putrem, humidum & lætum. Transferenda quatuor aut quinque; foliorum, radicibus fimo recēti oblitis. Amat & frequenter effodi & multo stercore satiari. Eudemus in eo volumine quod de oleribus condidit, quatuor assignauit genera, furculosum coliculosumque, vulsile, candidum, populare, quod esse fusco colore meminit. Betam innocentiolem quàm olus esse, mediocrē alimoniam suppeditare Siphnius Diphilus est author. Extenuat simul inferuefacta sinapis acrimonia, tineas enecat. Adiecit alios candida magis solui, nigra vehementius urinas cieri: radicē plus ori placere, & sumministrare copiosius alimentū. Menander è Græcis author est allium edentibus, si radicē betę in pruna tostā superederint, odorem extinguui. Galenus nitrosa quadam facultate præditam esse censet qua & sordes eluit & etiā discutit. Caput purgat, indita naribus coctura. Nitrosam vim & acrimoniam exuit, asciscitque naturam quæ ab inflammationis molestia vindicat, & quadantenus discutit. Efficaciorē detergendi discutiendique vim candidam fortiri. Nigram nonnihil astrictionis possidere, sed radicem plus reliquis partibus hoc munus præstare. Nec beta sine remedijs est vtraque. Coquitur nigra cum lente inhibendo ventri, at soluit inuicē candida. Vtranque culpant mali succi, propter vim nitri quam præferunt. Succus earum naribus inditus caput purgat, & dolores aurium infusus ijs sedat. Radicis & foliorum decocto furfures tolluntur & lendes. Pernionibus fotis occurritur. Vitilignes illitæ folijs crudis, inducto ante nitro emaculantur. Implentur & alopecie scalpello prius expectatæ. Illo modo vlcera depascentia finiuntur. Eadem cocta eruptionibus papularum, ambustis, ignibus sacris medentur. in totū efficacior esse traditur nigra. Cuius radices in aqua coctæ pruriginem tollunt. Succus eius capitis dolores vetustos & vertigines leuat, ciet urinam. Medetur dysentericis iniecta, & regio morbo. Dolores dentium sedat illitus succus. Contra serpentium ictus valet, sed huic radici duntaxat expressus. Vtriusque radix recens suspensa funiculo contra serpentium morsus efficax esse dicitur. Albæ succus epiphoras sedat fronti illita. Eadem contra vlcera quæ serpunt & in capite manant illinitur. Validius cocta fluctuationes stomachi sistit & ventris. Beta candida cocta & cum allio crudo sumpta ventris tineas abigit. Sotion græcus author tradit betam detergendi vim obtinere: ventrem feruefacti iure cum oleo, garo, & nitri pauxillo emollire: vlceribus quæ in capite serpunt succum mederi. Impositū cum cera in panno duritias omnes & tumores discutere, vitilignes emendare, alopecias ad pilum reducere.

¶ *Portulaca.*

Cap. LVI.

Portulaca in duas species distribuitur. Vna in hortis emicat cauliculis teretibus, in altū erectis, lentē vergentibus in puniceū, folijs pinguibus, à tergo candidis, gustu sub sulso, semine nigro, in herbaceis calycibus collecto. Alia spōte sua in vitibus nascitur, & ternis quaternisve coliculis in terra sessilibus serpit, cultaque latius euagatur, folio carnosio, verum turbinatiore, cætera prioris consimilis. vulgus has tū *porcellinam* tū *porpierum* vocat. Vtraque apud nos solet condiri hac ratione, Crassissimos quosque coliculos exemptis radicibus legunt. namque gracilenti facilius in aceto contabescunt. Arenulæ quibus sunt obstiti diligenter aqua proluuntur: si qua insedit sordes aut limus obhæsit, decutitur, tantisperque

siccantur donec aliquatulum inflaccuerint, alioqui marcoris labem, cui propter
 humoris copiam magnopere sunt opportuni, confestim sentiunt, aut rancore fra-
 cescunt. deinde acerbarum vuarum melligine madefacti subtracto fœniculi vi-
 ridis spissamento, cõponuntur fictilibus vasis, aut doliolis, & consperso sale suffi-
 5 cienti, interiectoque rursus fœniculo, portulaca vas impletur: & tandem spissa-
 mento fœniculi contegitur, quod herbas deprimat, iusque quod est mistum dua-
 bus partibus aceti, & vna omphacij infunditur, ita vt ius in summum labrum fi-
 deliæ perueniat: tum penore siccissimo & auerso à sole recondi debet, ne situ lo-
 ci conditura mucorem contrahat, quam innoxiam ea res conseruabit vbi portu-
 10 laca non innatet, sed semper sit iure submersa, & exemptis ad vsum salgamis,
 quicquid superest, suo pòdere ad fundum leniter deprimatur. Deinde cum v sus
 exigit, aqua vel etiam vino abluunt, & superfuso oleo vtuntur. Frigida constat na-
 tura, & si quis linguam consulat, vliginosæ conditionis esse, necnon austeritatem
 quandam resipere comperiet. Quapropter fluxiones præsertim biliosas ac feruē-
 15 tes repellit, easque commutando refrigerandoque amolitur. Et quoniam à tēpera-
 tis & mediocribus abscessu tertio refrigerat, & secundo humefacit, ardente febrī
 conflictatis opitulatur. Dentibus qui stupore quodam obtorpescunt remedio est.
 Siquidem acrementorū occursum præficcatis dentes exasperantur, ita vt citra no-
 xam atterendis cibis adhiberi nequeant, solidiorisque cuiuscunque commercio
 20 concipiant dolorem, lentore quo sese ab siccorum iniuria vindicabant exucto.
 Nanque sicca nullo interiecto humoris nexu durius sese collidunt, vnde sensus
 exasperationis noxiæ contrahitur. Damnum ergo saluarij lētoris, qui veluti sic-
 corū pignus intercedebat, glutinoso portulacæ succo quàm optime resarcitur.
 Sic ergo torporem dentium discutit portulaca. Alexander tamen Aphrodisæus
 25 hoc portulacæ munus cæcis rerum facultatibus, & abditis delitescentibusve cau-
 sis acceptum retulit, quarum nullam inire rationem diligentissimus quisque potest.
 Quoniam, inquit, modo stupori dentibus à frigidis fructibus adscito portulaca quæ
 frigida est medebitur, cum cõtracta vitia non consimilibus sed contrarijs abigun-
 tur: Nos Galeni iudicio freti, stuporem exiccationem quandam acrementis fru-
 30 gum excitatam diximus, quæ lubricos suapte natura dentes acerbis exasperauit,
 ita vt non sine molestiæ sensu in atterendis cibis cõmitti valeant. Hanc exaspera-
 tionem vernaculi lentoris exuctu conceptam, portulaca leuigat: quam iacturam
 humor non nisi glutinosus repensare poterit. Asperitas siccitate accersita, con-
 trario, vt diximus, humore propulsabitur. Adscititiam quandam speciē, quam
 35 syluestrem appellant andrachnen, hallucinantes librarij portulacæ coniunxerunt,
 cuius mentionem inter sedi vel semperuiui sensum faciemus, vt suis cõgeneri-
 bus cognatisque reconcilietur. Portulacæ multi memorabiles v sus traduntur, cu-
 ius vis est astringere. Illita cum polenta capitis dolores, oculorū, & alias inflam-
 mationes corrigit. Ardoribus stomachi, vesicæ doloribus, ignibus sacris auxilia-
 40 tur. Data in cibum commanducataque dentium stuporem, stomachi & intesti-
 norum feruores, fluxionesque reprimit, rosionibus & vesicæ vtilissima. Veneris
 impetus infrenat. Idem effectus succo. Febres refrigerat, animalia ventris rotūda
 pellit, dysentericos liberat. Itē si ore sanguis reijciatur, siue naribus, aut aluo pro-
 fluat, siue fœminarum vtero. Oculorum medicamentis vtiliter adseritur. Intera-
 45 neorū rheumatismis, erosionibus vuluæ suffunditur. Capitis dolores in solatione

contractos foueri proficiet cum rosaceo. Eruptiones pituitæ in capite deterget cum vino. Vulneribus syderatione periclitantibus inungitur efficaciter polenta. Resistit aquarū vitijs. Infantibus vmbilico prociuo imponitur, in epiphoris omnium fronte temporibūsq; cum polenta. Oculis si procidant eadem prodest folijs tritis cum corticibus fabæ. Vlceras oris cōmanducata cruda tumorēq; gingiuarū sedat: item dentiū dolores, tonsillarū vlceras succus decoctę. Mobiles dentes stabilit mansa, cruditates sedat, vocēq; firmat & sitim arcet. Leontinus est author, folium linguæ subditū, ijs qui siti cruciantur bibendi desideria restingueret: sacros ignes illita mulcere. Salutaris est suspiriosis semine cum melle hausto. Stomachū in acetarijs sumpta corroborat. Ardentibus febribus imponitur cum polenta. Dysenteria & vomitis datur ex aceto, vel bibitur cum vino. Tenesmis cocta & comitalibus cibo vel potu prodest: purgationibus mulierū acetabuli mēsurā in sapa. Succus eius potus renes iuuat ac vesicas. Venerē inhibet, venerisq; somnia. Inuenitur apud authores, caput inde litum destillationem anno toto nō sentire, oculos tamen hebetare putatur. Addunt & serpentium hēmorrhoidum, presterum, & sagittarū venena restringi pro cibo sumpta, & plagis imposita extrahere. Item aduersus sepi dictæ morsus valere: cum ipsa non est, semen simili effectu prodest. Illita verrucas tollit.

¶ *Asparagus.*

Cap. LVII.

Nunc de asparagis est agendum. Syluestres fecerat natura corrudas, vt quisq; demeteret passim, ecce nunc altiles spectantur asparagi. Hi seruntur bifariā: semine, ita vt quātum tres digiti comprehendere queunt, singulis fossulis deponas, pingui & stercoroso solo, post Idus Februarias. Ferē post quadragesimū diē inter se implicantur, & quasi in vnitatē coeunt. quas radículas sicilligatas & connexas olitores antiqui spongias appellarunt. Sed in locis siccis partibus sulcorum imis disponenda sunt semina fimo macerata, vt tāquam in aluoculis maneant. At in vliginosis è contrario, in summo porcæ dorso collocanda, ne humore nimio lædantur. Primo deinde anno, cum ita consita sunt, asparagum quem emiserunt infringi oportet. nam si ab imo vellere tentes, adhuc teneris inuvalidisq; radicibus, tota spongiola sequetur. quæ per bienniū in seminario suo est, stercore & assidua runcatione nutriēda. Reliquis annis non erit decerpēdus, sed radicitus vellēdus, vt oculos suæ germinationis aperiat. nam nisi ita fiat, stirpes præfractæ angunt oculos spongiarū, & quasi excæcant, nec patiuntur asparagum emittere. Reseruabis eū de quo sumpturus es semina. Postea scopas eius & scorpiones incendes. tunc circa hyemem spongijs adijcies stercus & cinerem. Seruntur item spongijs, quas post quatuor & viginti menses in locum apicum & bene stercoratum transferri conuenit. Sulci inter se distantes pedali mensura fiunt, non amplius dodrantalis altitudinis, in quam ita spongiolæ deprimuntur, vt facile superposita terra germinēt: sed vere, priusquam emergere cœperint, bicorni ferramento, quod capreolum vocant, terra cōmoueatur, vt & facilius stylus emicet, & relaxata humo plenioris crassitudinis fiat radix. Sarriri runcariq; iubet Cato, sed ita ne sarriendo radices vexentur, aut runcando calcetur. Ex eo velli asparagum ab radice, nam si defringatur stirpescit, & intermoritur: sed vsq;

licebit, donec in semen videris ire. quo anno teneris substramētis per hyemē ope-
 rito, ne rigore peruratur, & nouo vere aperito, stercore saturato. Asparagus, vt
 scriptum Didymus reliquit, simplici gaudet solo. Seritur vere triū digitorū fossu-
 lis, in quibus bina ternāve grana semipedis spatio discreta ponantur. quæ primo
 5 anno nullo cultu vexari debent, sola runcatione vulsūq; herbarū cōtenta. Addit
 plurimos nasci asparagos agrestiu arietū cornibus tuis, atque sulcatim defossis:
 sed ij crebrā desiderāt rigationē. Non desunt, qui longe mirabilius tradant, inte-
 gra etiam arietū cornua si tusa pangātur, asparagos proferre. Si tibi sit in animo
 totius anni decursu edules inuenire asparagos, vbi fructum legeris, radices quæ
 10 summo cespite vagātur, circumfodiēs aperies. hoc cultus māgonio frutex notios
 dabit cauliculos. Hoc olus siccitate letatur, quare rigationē potius respuit. appe-
 tēte tamē autūno, si quis irriget, multo teneriores torosiorésq; profiliēt styli. Vi-
 rēt thyrfulis primū emicātibus, qui caulē educētes tēpore quo fastigiati in toros
 stringūtur, exeūt. Vere caules cibo idonei, qui aqua vel in re pingui leuiusculè de-
 15 cocti, & sale oleóq; cōspersi comedūtur, postmodū scabrescūt & tandem abeūt
 in florē. Syluestris asparagus post inuētos altilis corruda propriē dicitur, Atticis
 orminō. Lucius Columella asparagū à rusticis corrudā vocari tradidit. Altilis sa-
 tiuūsq; notior omnibus est, q̄ vt debeat explicari. nāq; è radiculis, quas vocāt spō-
 gias, thyr sus primū exilit, cacumine in torulos turbinato, quod tādē increscēs ex-
 20 plicatur in ramos prægrādes, quibus insunt folia capillamēti modo tenuata, quæ
 per vetustatē occallescūt in spinulas. Florē fundit paruulū, quo decusso bacculæ
 dependēt primū virides, quæ tandē maturitate rubescūt, seminibus refertæ. Ra-
 dices maximē post bimatū irretitæ simul colligātur, quas vocāt spongiolas, fer-
 tilitate in annos denos durāte. Hæ medicorū omniū prædicatione vrinas ciēt, &
 25 calculos exturbāt. Recētes thyrfulos in voluptatē gulę verterūt heluones, & Ra-
 uennatibus palmā dedere, quāuis syluestribus etiā cedere Martialis ita cecinerit,
 Mollis in æquorea quæ creuit spina Rauenna

Non erit incultis gratior asparagis.

In conuiujs pisciculos ijs circundare veteribus moris fuit, quod nobis testatum
 30 reliquit Iuuenalis inquit,

Quæ fertur domino squilla, & quibus vndiq; septa Asparagis.

Bœotij eos detorquebāt in coronas, quibus nouæ nuptæ donabātur. Huius gēti-
 litij ritus rationē explicuit Plutarchus, in eo opere cui titulū inscripsit præcepta
 cōiugalia. Vt exasperrima, inquit, spina suauissimū fructum asparagus summini-
 35 strat, sic spōsa nō fugiēti viro nec indigne ferēti primā cōiugis grauitatē ac mole-
 stiā, dulce præbebit cōmerciū, lætiorémq; conuictū, ac gratiā ab eo inibit, mā sue-
 tāmq; cōsuetudinē. Nunc officinæ extrita priore litera *sparagos* appellāt. Habetur
 & aliud genus quoddā, vt refert Plinius, incultius asparago, mitius corruda, pas-
 sim etiā in mōtibus refertis superioris Germaniæ cāpis. Illa asparagi deliniatio cū
 40 viribus nōnullis in calce capituli Dioscoridis, adiectitia videtur esse, cū in aliquot
 veterū exemplariorum monumentis non inueniatur. Altilis asparagus folijs est
 fœniculi, caule exili in spinosam aristam fastigiato, radice spongiosa, thyrso pri-
 mū cum ver appetit emicāte viret, spica tum cibus expetita, quæ mox durefcere
 cōspicitur, annuo caule. Asparagus ita cōditur, Coliculi sale cōspersi & in alucos
 45 cōpositi sub vmbra biduo sinūtur desudare, deinde suo iure proluūtur, si satis re-

hh.j.

miserint humoris: sin minus, muria lauatur, & imposito pōdere exprimūtur, & in vase cōpositis aceti partes duę & vna murię infunditur, indito fœniculi aridi spissamēto, quod herbā deprimere & ius vsq; in sūmū fidelix labrū peruenire valeat. Asparagorū cauliculi modicam cōcoctionē postulant, diutius percocti in tabem fatiscunt. quare Drusus Imperator, celerē rei successum demonstrās, dicere solebat, hoc citius fieri q̄ asparagi coquātur. Vtilissimus stomacho cibus vt traditur asparagi. Cumino quidem addito inflationes stomachi coliq; discutiunt. Oculis claritatē adferunt, ventrē leniter emolliunt. Vrinā cient vtilissime, præterq̄ quod vesicā exulcerant. Venerē stimulant. Pectoris & spinæ doloribus intestinorūmq; vitijs profunt. Vino cū coquūtur addito lumborū & renū dolores mitigāt. Radix in vino albo pota calculos exturbat. Quidā ad vuluæ dolorē radicē cū vino dulci propināt. Eadem cū aceto decocta cōtra elephātiā proficit. Lūborū & renū dolores sedat. Asparago trito cū oleo perūctū pūgi ab apibus negāt. Dioscoridi decoctus cauliculus cibo lenit aluū, vrinās cit. Radicis decoctū ægrè miçturientibus prodest. Eodem iure proficitur cōtra coxendices, arquatū morbū, renes, & ictus phalāgij. Succus in vino decoctæ dentibus medetur, si ore cōtineatur quā doleāt. Idem effectus & semini dato in potum. Decoctū huius si canibus detur necari eos tradunt. Sūt qui prodiderūt nasci arietis cornibus tuis atq; defossis asparagum, quod Dioscoridi nō creditur. Syluestre asparagū aliqui corrudā, aliqui lybicū vocāt, Attici horminiū. Huius ad suprādicta omnia efficacior vis. Regiū morbū extenuat. Veneris causa aquā eius decocti bibi iubēt ad heminā. Coctus tostusq; distillationes vrinæ difficultatēsq; in cibo finit, strāgurias & lūborū dolores discutiit. Dysentericis opitulatur. Ad serpētium ictus succus decoctus valet. Radix in aceto vinóq; decocto luxatis medetur. Fœminas adalligatu vel decocti potu abortiri tradunt, & maribus geniturā cōsumi. Si sanguis per vrinā reddatur, semē asparagi, apij, & cumini ternis obolis in vino cyathis duobus dari quinq; diebus Chrysippus iubet. sic hydropicis esse cōtrariū docet, quāuis vrinā moueat: item veneri, vesicæ quoq; nisi decoctū aqua. Si canibus detur occidit eos. In vino decoctæ radicis, succus si ore cōtineatur, dentibus mederi. Cæterū teneri adolescentiū olerū partus Galeno veteribúsq; Græcis asparagi dicūtur. Habētur & in alijs herbarū generibus tenerę tā comæ q̄ cauliculi, quæ cibus vsurpātur, nihil respuente græcorū palato. Itaq; cymosi brassicarū fœtus minus stipite siccāt: quibus aliorū olerū asparagi plus sua parēte arefacere credūtur, præsertim cū in semē exeūt, vt lactucæ, atriplicis, betæ, maluæ, bliti: cōtra, cymę raphani, rapę, sinapis, nasturtij, pyrethri, & omniū quę calidā ferē fortiūtur naturā, humidiores esse reperiētur. Itē erucæ, ocymi, apij, rumicis, sij, similiter cepitię frōdes & bulbaceę, cāq; omnia oleracei generis, vbi adulta iā sua crearūt semina, in ariditatē occallescent: quare velut inutiliora cibus abdicātur, primis tamē vitę rudimētis tenerrima ex oleo, & garrō, adiecto aceti paululo comedūtur, sed modicā corpori præbēt alimoniā. Aliud habetur asparagorū genus quod è fruticosis decerpit stirpibus, vt è syluestri myrto, chamēdaphne, acuta spina, bryonia & lupo salictario. Omnia stomacho quidē grata sunt, vrinās ciēt, sed modicē alūt. Et si probē coquātur multo magis olerū turionibus, q̄ sicciore sint natura, nutriūt. Edendo quoq; sunt tenerrimi quiq; fruticū, arborūmq; partus, qui ad palatū faciūt, & ab ore gratiā ineūt, modo nullā medicamēto sam vim nāciscātur. Iis omnibus cū publica grassatur fames, coacti

necessitate homines vescuntur. Quo in genere magis laudantur qui è terebintho, vitice, lentisco, vite, rubo & canina sente velluntur, satis enim satiant inediam, neque velut ingrati gustantibus repudiantur.

¶ *Plantago.*

Cap. LVIII.

Hemison arnoglossa propriū volumen dicauit, laudes abunde cōplexus. Duo genera plātaginis, minor angustioribus viret folijs, minoribus, mollioribus, læuioribus atq; tenuioribus, caule anguloso, in terrā inclinato, flore pallido, semine cacuminibus cauliū emicāte. Hanc officinas, quoniā folium arctius desinit in acumen, & velut in lanceę mucronē fastigiatur, *lanceolatā* audio sæpius appellare, vulgus *lanceolā*. quandoquidē penitus ad hāc aspirare deliniatio noscitur. Maior cōtrā crassior, vegetiorq; folio latiore, betaceo, caulis ei angulosus, subruber, cubiti altitudinē petens, à medio sui ad fastigium vsq; tenui semine vestitus, flosculo in spica lanugineo vt frumēto, particulatim erūpente, radicibus teneris, pilosis, cādidiis, digitali crassitudine. Inuenitur in vliginosis, & circū septa, lacunosisq;. Vtraque nō nisi radice foliata. suum nomen vbiq; retinuit. Græci, q̄ folia agninae linguæ simillima sint, arnoglossum dixerunt. sed maior in angulosa spica luteū, nonnunq̄ herbaceū florem ostentat. Folia plantaginis maioris betaceorū effigiem nō alterius oleris referunt, quod Dioscorides *λαχωνίδης* dixit. nam apud Athenienses *λάχωνος* pro beta sæpe solet sumi, à cuius folijs nō multū plantaginea videntur abhorrere. Non enim olus intelligere potuit, cum in exprimenda similitudine speciatim loqui nō generatim conueniat. Stomachum corroborat plantago per se sumpta in cibo cum lente alicæve sorbitione. Spirādi difficultati succo vel cibo medetur. Abstergit fastidiū, cruditatēsq; digerit decocta cauliū modo. Renibus prodest eiusdem cibus. Interaneorū vitijs occurrit mane sumpta duabus linguis, & tertia papaueris in vini nō veteris cyathis quatuor. Datur somnum ineūtibus addito nitro seu polēta, simul si post cibū detur. Colo infunditur vel hemina succi vel in febrī. Dysentericis datur, vel succus eius ex alica sumitur. Lichenis fædo malo medetur trita. Vitia sedis & attritus celerrimè sanat. Ex aqua mulsa duabus horis ante accessionē pota duabus drachmis tertianas leniores facit, vel succus radicis madefactę vel tufæ, vel ipsa radix trita in aqua ferro calfacta. Quidā ternas radices in tribus cyathis aquæ dedere. iidem in quartanis quaternas fecerunt. Hydropicos sanat in cibo cum prius panē ficcū comederint sine potu. Folia podagras refrigerāt, & in primo impetu podagræ rubētis, hoc est calidæ cōueniunt. Oris vlcera succus emendat, & folia radicēsq; cōmanducata, vel si rheumatismo laboret os. Vitio reiectionis sanguinis idem medetur. Phthisim sanat si bibatur, & ipsa decocta in vino cū sale, & oleo à somno matutino refrigerat. Eadem datur cibū non sentientibus, quos atrophos vocant, interpositis diebus. Comitiales emendat, strumis medetur. Cū verbenaca digitorū vitijs omnibus & præsertim pterigijs succurrit. Panos cū sale sanat. Semen in vino tritum vel ipsa ex aceto cocta dysentericis datur, vel succus ex eius alica sumitur. Ambusta sanantur plātagine, ita vt cicatrix fallat. Neruis & articulis cōuenit cū sale. Sanguinē claudit ex vberē fluentē. Carbunculos rumpit tufā. Hydropicos sanat in cibo. Eruptiones & pituitas emendat. Medetur eum creta cimoliā igni sacro etiam medium hominē ambienti, zoster vocatur, & enecat si cinxerit. Luxatis

hh. ij.

dolores & tumores tollunt folia tusa addito sale modico. Fistulis infusus succus auxilio est. Sanguinis profluuium sistit semen, si ore reijciatur, siue aluo fluat, siue fœminarū vtero. Succus vomentibus sanguinē datur. Contusis, euersis omnibus modis ipsa sumitur. Medetur omniū generum vlcibus, peculiariter fœminarū, fenum, & infantium igne mollita, melior & cum cerato. Crassa vlcium labra purgat, nomas sistit. Tritā suis folijs integere oportet suppurationes, collectiones, sinus vlcium. Phthiriasi resistit. nanq; in sanguine hominis nascuntur animalia corpus exesura. Contusis & euersis omnibus modis sumitur. Imponitur in lana, in dolore vuluę: in strangulatu bibitur. Folia menses pellunt. Vis foliorum mira in densando, siccandóque corpore vt testatur Dioscorides: ideo ad vlcera que cacoethe vocatur, & elephantias illinuntur. Cōueniunt & ad ea quæ humore scattent vlcera: item ad fordida, & quæ purgari facile nequeūt. Nulla res æque sistit eruptiones sanguinis, nomas, carbunculos, mala serpentina. Vlcera vetera & inæqualia si apponantur per sanant, & ad planū reducūt. Medentur & ijs quæ chironia nuncupatur. Sinus glutinat. Morsibus canū, ambustis, collectionibus profunt. Parotidas panósq; discutiunt. Strumas & ægilopiam cum sale cōpescunt. Coctum ex ea olus in aceto & sale dysentericis & cœliacis datur. Coquitur cum lenticula eodem quo beta more hydropicis. Si id vitiū hæret, cui leucophlegmatie nomen est, tumoribus inæqualiter per corpus totū exorientibus, elixa datur herba, cum prius panem siccū comederint, vt media cibus interueniat. Comitialibus eadem laudatur atq; suspiriosis. Foliorū succus oris vlcera collutione siccatur. Cum creta cimolia & cerusa medetur ignibus sacris. Fistulas sanat infusus. Auriū doloribus instillatur: item lippitudini & collyrijs additur. Gingiuis sanguine prægnantibus prodest. Reiectiones cruentas coerces. Dysentericis subter in aluum iniicitur. In corporis tabe proficit. In vellere subditus, locofas mulieres stragulatu liberat. sistit & vuluarū fluxiones. Semen in vino potum sanguinis excreationes cohibet. Dentiū dolores radix cōmanducata sedat, item si decoctæ succo colluantur. Ad vesicæ vlcera, renūmq; vitia, eadem cū folijs in passo præbetur. Quidā ternas radices in vini cyathis tribus cum pari aquæ modo in tertianis potandas dedere, & in quaternis quaternas. Produnt etiā si quis illigatā lycio radicem è collo suspenderit, prohiberi strumas & discuti. Cæterū plantaginis genera refrigerant & siccant in altero abscessu, nonnihlq; austeri gustatu representant: quare inflammationes mitigant. Fistulas & omne genus vlcium ad cicatricē reducunt. Fluxiones cohibent. Retinēt quæ serpunt, sanguinisq; ruentis impetum infrenant. Resiccant sine vellicatione, quanuis aliquam resipiant acerbitem.

¶ *Sion, Lauer.*

Cap. LIX.

Ion seu lauer Dioscorides repræsentauit frutice pusillo, in profluentibus aquis emicante, habitu subrecto pinguiq; latis ac luxuriatibus folijs, olusatro similibus, minoribus tātū, odoratisq; quæ deliniatio prorsus astipulatur huic, quam officinæ *berulam* vocant expunctis à lauere duabus literis prioribus, *laberlā* Gallicum vulgus, vel *berlam* adhuc appellat. In quo nomine veteris vocabuli relucēt vestigia, vt quod antiquitas lauer dixerit, sequuta ætas diminutione gaudens, *lauerulū* pronūciarit: & tandē, vt in plerisq; moris est, ex tritis prio-

ribus elemētis in *verulum* & *berulū*, appellationē deflexit. Porrò si attributas ei vires experiri placuerit, inuenies herbam hanc & calculos pellere & vrinas moliri. Quinetiā nostrates medici ciundo lotio & eijciundis arenulis vsum eius, quam berulam vocari diximus, cōmendant. Sed ne forsitan ijs nomenclationū aucupijs videar credulis lectoribus imponere, singulis herbæ liniamentis hanc esse demonstrabimus. Nam berula riuulis gaudet, frutice pingui, pusillóque, latis folijs, olusatro similibus, odoratis. Nō sunt audiendi qui herbam vulgo *creffionem* dictam, sion seu lauer esse cōtendant, cum & foliū eius apertissimè refragetur, in totūmq; reclaimer odor. Nam nusq̄, si quis nares consulat, creffionū folia vti laueris inueniet odorata, sed nasturtiū vel erucā subolentia: laueris verò digitis leniter friata iucundū expirat odorem. Plinius lauer vigesimo sexto volumine, quanq̄ mendose silaus scriberetur, designauit apij similitudine: dein glareosis & perēnibus riuis nasci tradit, coquiq; vt olus atrum magna vesicæ vtilitate. Hallucinatur qui hoc Plinij lauer pro creffionibus accipiunt, folio euidēter repugnante, quod cū primū emicat rotundū profert, & simul atq; adoleuit in erucæ foliū laciniatur. quod folium ab apio prorsus dissidere nemo iam ibit inficias: sed hoc idem esse cū sio verisimilius est, cū nec viribus, nec habitu, nec etiā natalibus dissentiat. Plinius vigesimo secūdo prodidit, sion in aqua nasci, latius apio, pinguius, nigrius, copiosum semine, sapore nasturtij, ita vt vno loco græca nomēclatio, alio latina ei placuerit. Athenæus authore Speusippo, secundo similiū volumine tradit, sion in aquis gigni, folio palustris apij: quapropter Ptolemæus Aegyptiorū rex secundus, censuit apud Homerum hoc carmen sic esse legendum,

ἡμψί & λειμώνες μαλακαὶ σίος ἢ & σελίος.

id est,

Mollia prata virent apio circūmque sióque.

Non autem *is*, id est violæ, sicuti literatores quidam scribendū præcipiebant. Siquidē sia degunt in aquis, palustri apio vernacula. Violæ vero, quæ Græcis *is* nominantur, nec perēnibus riuis sunt familiares, nec vsquā aquarum alumnae competiunt. Sion, vt Galenus est author, quatenus nonnihil aromatis gustui resipit, eatenus excalfaciendi naturam fortitur. Discutit autē, vrinas ciet, renū calculos terit, remoratos pellit menses. Sij cuiusdam herbarius Crateuas mentionē fecit, fruticæ naturæ, pauca ferentis folia, in orbēmq; circūacta, maiora q̄ menthæ, ad erucā spectantia. quod genus apud aquas frequēter inuenitur. Sion coctum crudūmq; calculos eijcit & cōminuit: valet vrinis, partibus pellendis, mulierūmq; mensibus. Dysentericis manditur siue ipsum in cibo sumptū, siue ius decocti, siue semen è vino drachmis duabus calculos rumpit, aquisq; quæ gignunt eos resistit. Renibus, & lienibus prodest: item lentigini illitū. Et mulierum vitijs in facie noctu perlitum momento cutem emendat. Ramices lenit & scabiem equorum.

¶ *Sisymbrium.*

Cap. L X.

NAm ad sisymbrium transeamus, quo montes pleriq; scatent. Latissimū tamen nascitur circa piscinas, stagna, & in puteorū parietibus. Prouenit, vt Dioscoridi placet, in incultis, hortensi menthæ proximum, latoribus tantū folijs, & odoratoribus. Hoc nūc nostrates officinæ *mentam aquatilem* aut *tymbream* appellant, q̄ quandā menthæ speciē exprimat, & riguos tractus plerunq; sequatur. Mentham aliquan-

hh. iij.

tum odore præcellit, quare non immerito rusticorū coronis dicabatur. Nec folio tantū hodie apud nos, sed etiam flore coronat. Hoc sisymbriū, vt quod suapte natura ferum sit, videtur culturam aspernari. Nam in incultis nasci gaudet: quāuis fatiui cuiusdam & altilis sisymbrij meminerit Theophrastus quinto de platarum causis, quod neglectū in menthā odore tradit degenerare, nisi cultu crebro coercetur, sibiq; novos natales quotannis adsciscat, præsertim cū id olitor non excoluerit, vel certe solitā non impēderit curā. Tum enim radices altius agit, quam in partem tota vis conuersa decumbit, eaq; superiores partes spoliatae redduntur infirmiores, & illam odoris fragrantia exuunt, quæ postquam exoleuit, reliquus odor elanguescēs edomitúsq; proximè ad mentham accedit. Sic itaq; sisymbriū in mētham desciscere similitudine quadam odoris putandū est, speciei tamen ingenijq; prioris omnino non oblitū. Quod ne patiat, olitorie rei prudentes sæpius transferendū præcipiunt. fatium ergo sisymbriū esse nemo potest inficiari. Quod est simile veri, cultu detracta voluntarij feritate in hortis cōmitescere, vt permulta videmus quæ culturæ negligētia in syluestriū sortem redeūt, aut muta- ta nonnunq̄ specie, ad alias stirpes deficient. Id coniectura quadā possumus con- sequi, non aliud esse q̄ quod vocant seplasiarij *balsamitam*, omnibus nobilem, folio menthæ, serrato, nigriore, & paulo rotundiore, quadrato caule, quadātenus pur- pura scēte, flosculis internodia geniculatim coronātibus, verticillato semper am- bitu, reliqua menthā æmulatur, sed odorem acriusculum vibrat, qua dote coro- nis inseritur æstiuus. Sisymbriū odore, si credimus authoribus, in mentham com- meat, neglectū aspectu in nepetam. Sisymbriion, quod aliqui cymbron appellant, vt Damegeron tradit, solo gaudet aprico, sitūq; sole iugiter illustrato, sed arboribus expediatur, quæ areas inopacent. nanque multo lætius prouenit cum libero fruitur cælo. Alitur sub terra & adolescit. Seritur semine & surculo. Semine satū nō ante trimatū fructū dabit. Si quis tamen à radicis capite decerptā gēnā, quam oculum aliqui vocāt, pangat, eodē anno, vt inquit, fructū creabit. Calfaciendi natura habet, vomitiones sedat, singultus & tormina discutit, stomachi dissolutiones siue cibo sumptum siue cum vino. Tenera cacumina turionésve acetarijs inspargūtur, & quotidianis iuribus innatant. Aliud habetur sisymbriū cognomēto cardamine, quod nasturtium sapore videatur imitari, quasi nasturcinū interprete- ris, omnibus ignotum medicis (pace semper eruditorū dixerim) & his quoq; qui suis humeris medicorū gymnasia fulcire videntur: qui nuper cōmentarijs in Dioscoridem æditis, quasi de medicinali materia esset actū, re prorsus deplorata, nō nisi lugubribus quibusdam declamatiūculis sua scripta referciunt, vt potius rem- medicā tenebris obuolutā reliquerint, quàm herbulas nullis temere rusticis inco- gnitas, quibus & ipsimet quotidie vescantur, ab ignoratiē caliginibus asseruerint. Nec mihi de posteritate bene mereri videntur, qui hanc prouinciā aggressi, nihil aliud q̄ aniles rerum protritarū interpretatiunculas præstiterūt, oratorem magis agentes q̄ medicū. quod si fecissent, nostro labori consulissent. Sed iam ad insti- tutū redeamus, & quid sit sisymbriū cardamine declarem. Eam quoq; esse her- bam nemo negabit, cui tota Dioscoridis pictura, nulla reclamante nota, fauet. Officinæ hanc *nasturciū aquaticum* vocant, vulgus *creffionē*. Hæc mensas & cibatus ferè pisculentos inchoat, verna satiat ieiunia. Herba hæc riguorū vernacula, & la- ueris comes, nusq̄ non aquatilibus nascitur: quā cū nasturtiū resipiat, cardaminē,

id est nasturtianā vocant. Cæterū officinæ non græco cognominatu norunt, sed potius gustus iudicio fretæ, simul à natalibus & sapore, tanquā rei nouæ, nasturtij aquatici nomen indiderāt, folio inter initia cū emicat orbiculato, quod simul atq; succreuit, in foliū eruce laciniatim finditur. nanq; cressio cum primū profilit, folio rotundo cōspicitur: cum adoleuit, in erucæ folia degenerat. Nec ei desunt vires à veteribus assignatæ. Nam cū lotiū hæret, medici huius decocto vel crudi esu vrinæ mouët, & calculos cōminuūt. estur quotidie primis mensis. Nec exactè noueris nasturtianū sisymbrium, nisi iuuentā primum, & deinde senectā herbæ diligenter perspicias. Mutant enim folia faciē. nanq; ineunte pueritia, primóq; eorū ortu rotunda prodeunt: adulta vero, iam erucæ modo laciniantur. His paucis in re notissima deliniamētis Dioscorides contentus est. Verū vt reliquā prosequar finitionem, caule profilit cauo, sesquipedali, ima sui parte pluribus radicularū fibris subinde capillato, è cuius alarū cauis cirri frequentes sinuatim erumpunt, candidulo flore. Ramuli in aquis, cū in senuerūt, etiā candicantibus capillamētis articulatim cōfibrantur, quæ seniles canos aliquatenus repræsentēt. Galenus sisymbriū, quod cardaminē cognominat, q̄ gustatu nescio quid simile nasturtio respiciat, testatur cū exiccātū flaccuit, tertiæ excalfacientiu & exiccantiū ordinis esse: cū adhuc humidū viret, secundi. cui sentētię Paulus accedit. Plinius syluestris meminit sisymbrij, quod in riguis nascitur, nasturtio simile, gustu videlicet: & alterius etiā odorati, quod inseritur coronis. Vtriusq; vires simul prosequitur. Igitur apud Pliniū syluestre sisymbriū cressio est, non vt aliqui existimauere lauer aut sion. Aliud genus quod circa piscinas & stagna lætissimum prodit, & corollis intorquetur, *mētā* nunc vocāt *aquaticā*. Sed de sio multa ad hunc locū pertinētia diximus. Natura sisymbrij excalfacere. Semen in vino strāgurias finit, calculos frangit, tormina singultusq; cohibet. Cōtra capitis dolores folia frōti & tēporibus illinūtur. efficacia aduersus aculeata animalia, vt apes, & vespas. In potu vomitiones sistit. Syluestre sisymbriū, à quibusdā thymbreū appellatū, pedali altitudine in riguis enatū, sedat capitis dolorē: item epiphoras. alij panē addunt, alij per se decoquūt in vino. Sannat epinyctidas, cutisq; vitia in facie mulierū noctibus impositum diebusq; detractū. Vomitiones, singultus, tormina, stomachi dissolutiones cohibet siue in cibo sumptū siue succo potū. Nō edendū grauidis nisi mortuo cōceptu. quippe etiā impositū eijcit. Mouet vrinā cū vino potū. Calculos exturbat. Quos vigilare opus sit excitat infusum capiti cū aceto. Satiuum sisymbriū, Damegeron tradit ciborum auuiditatē moliri, fastidia discutere, vrinæ ciere. Porrò sisymbriū quod cardaminem cognomināt, quia sapore similis sit nasturtio, excalfactorij est generis: vrinā pellit, ad quē vsus quoque crudum estur. Idem mulierum vitijs in facie lentiginibusq; nocte tota impositum, & vbi dies illuxit detractum, emendat.

¶ De Crethmo & Bati.

Cap. LXI.

Atim duplicem veteres prodiderunt. vnam marinā quam Græci crethmon siue potius crithamon dicūt. Hæc fruticosa est herbula, cubitum vnum alta. nascitur in maritimis, petrosis, folio copioso, pingui, albicāte veluti portulacæ, sed crassiore, latiusculo, & falso gustu, floribus candidis. semen ceu libanotidis odoratū, molle, siccatū rumpitur. Habet intus nucleum tritici modo can-

didū, radices digiti crassitudine tres aut quatuor, odorati saporis & iucundi. Hęc officinę simul cū vulgo *crethā* vocant *marinā*, defertur ad nos sale & aceto cōdita, Altera batis hortensiana, quam Plinius asparagū Gallicū quibusdam dici tradit, Lucius Columella olus cordum, caule palmum erecto, folio pingui, albicāte veluti portulacę, gustū non insulso, flore candido, feruenti semine, odorato ceu rosismarini, radicibus digiti crassitudine tribus quatuorve, ramis duobus vltro citroque actis, cętera marinę similis, ita vt ipsa cultu mitigata feritate videatur in hortis commitescere. semen quoq; tritici modo ficcatur, ruptūmque intus candidum ostentat nucleum. Hęc apud nos ab olitoribus ad quotidianos vsus cōsita, nōnusquam spectatur comprehendisse. Vulgus nostrum *bacilas* quasi baticulas ab Italis appellare didicit. Meminit Plinius syluestris crethmi, quasi & satiuus esset, vigesimoquinto volumine dicēs, Crethmos agrios gramias oculorū tollit, tumorēq; addita polenta. Batis appetēte vindemia cōdiri debet. Hinc olus cordum quasi ferotinum, non aliās q̄ fœnum autumnale, id est secundarium, & quod Augusto mense vellitur, cordum appellari Plinius commemorat. Diligēter satiuę batis purgatur, & sub vmbra expanditur, deinde quarto die sal in fideliarū fundis substernitur. Separatim batis componitur, acetōque infuso sal iterum superponitur. sic in alueos coacta, & sale biduo cōspersa dum confudet reponitur: dein si tantum remiserit humoris, vt suo sibi iure ablui possit, si minus, superfusa dura muria lauatur, & pondere imposito exprimitur: tum suo vase conditur, & ius quod est mistum duabus partibus aceti & vna murię infunditur, fœniculiq; aridi, quod est per vindemiam proximo anno lectum, spissamentum imponitur, ita vt herbam deprimat, & ius vsque in summum labrū fidelicę perueniat. Verum de conditura non satis inter Plinium & Columellam conuenit: quandoquidem Plinius vnā cum Dioscoride seruandum in muria olus prodidit. contrā, Columella portulacę & bati muriā nō conuenire cōtendit. Neq; ista pugnare mihi videntur, cum Plinius de crethmo ceu bati marina loquatur vnā cū Dioscoride, qui satiuę nullam rationē habuit: Columella tantum altilis & hortensianę conditurā profequutus est. quam, si non satis remiserit liquoris, vt suo iure proluatur, dura muria lauandam præcipit: & tandem expressu factō, ius quod est mixtum ex duabus partibus aceti & vna murię, vasi quo reconditur infundendū. Vides itaque Columellę verbis hanc batis condituram murię prorsus non expertem. Merā ergo muriam his verbis bati & portulacę non conuenire voluit, cū duas aceti portiones adiectas facillē deprehendas. Hallucinatur itaque Dioscoridis interpres recentior, qui hac autoritate nixus, contra Plinij & Gręcorum sententiam sale condiendam prodidit, interpolato vocabuli Gręci significatu *αλμύραι*, quod est muria seruatur. Is suo fretus sensu ab optimis authoribus descuiisse dignoscitur, nudam sequutus autoritatem Columellę, quę ipsi non astipulatur, nec hoc iudicio subscribit, imò potius refragatur. Parum itaque sibi constaret Columella, qui muriam bati non conuenire duodecimo rei rusticę volumine capite decimotertio profitetur, & paulo superius septimo eiusdem capitulo, muriā batis conditurę bis adiecit. duram & liquidam, solam sine aceto sicuti plurimis oleribus non cōuenire, ex præcedentibus inuenisse cognoscitur. Sed de ijs hætenus. Batis tam hortensiana quàm marina medicinę nascuntur, oblectamenta verius quàm cibi. Batis aluū emollit. Illinitur podagris tosta & contusa. Marina na-

scitur in petrosis. Estur cruda coctave cum oleris. Servatur in muria. Vfus eius ad vrinæ difficultates, strangurias, & auriginé, folio vel femine vel radice in vino decoctis. Mouet menses, colorem quoq; corporis gratioré facit, verum largior quoq; inflationes. Aluum soluit decocto, vrinámque & à renibus dolorem trahit. Vtilis quoq; traditur internis fœminarum morbis.

¶ *Coronopus.*

Cap. L XII.

Oronopum, siue, si dicere malis, cornicis pedem inter aculeatas spontéque nascentes herbas Theophrastus retulit. Interim tamen medicinæ ad vsum seri Plinius cõmemorat, qui oblongam esse herbam cum fissuris, cauliculis per terram serpētibus designauit. Dioscorides herbulam esse oblongam tradit, repentem per humum, fissis folijs. Coquitur pro oleris. Radicem mittit gracilem, cibo adstringenté, quæ cœliacis præclarè faciat. Aculeorum, quod maxime demiror, nusquã meminit, qui in explicanda deliniatione non fuerant silentio dissimulandi. Sed permulta pridem notiora fuere, quàm vt singularum notarum expositionem desiderarét, quæ nunc nisi magno labore cognosci possunt, præsertim cum vel vnica herbæ prætermissa nota, magnam caliginem viris etiam peritis offundat. Sed Leonicenus noster primus hanc vulgari vernaculâque nomenclatura declarauit, vir dignus cui multum rerum bonarum studiosi deferant, cum nutanti medicæ rei primus manum præbuerit adiutricem, laborantémque prorsus artem fulcuerit, de posteritate quamoptime meritis, *capriolam* vulgo dici censet, nonnunquam etiam *sanguinariam*, quòd naribus indita sanguinem eliciat. Nostri nunc olitores *dentem canis* ab acumine folij vocant, quanquam eodem nomine gramé appellent. nam huius folia fissa reptant humi, sed in fastigio sunt aculei, quos conuolutos naribus inserunt extrahuntq; ciendi sanguinis gratia. Hanc generibus graminis Plinius assignauit, nobis exprimens eandem esse quam Græci coronopum, & Romani gramen vocarent aculeatû. Verum ea stylum ædit, cuius cacumen quinque digitis velut aculeis echinatur, sic vt aperte cornicis pedé repræsentet. Magno nunc in errore versantur, cum officinæ tum herbarij, qui coruinum pedé volunt herbam esse folijs ferè coriandri, latioribus, subalbidis, pinguibus, flore luteo, caule gracili, cubitum alto, radice alba, breui, multis fibris ellebori modo capillata. Longe diuersam ergo herbam à coronopo facile deprehendes, cum olerum modo coronopus estur. Sed officinarum coruinus pes vlcerandi vim obtinet, cuius contactu pustulæ ambusti modo corporibus attolluntur, sæpéq; confricta carnē osse tenus exest. Quæ exulcerandi licentia cum omnibus tum maxime ijs est impostoribus cognita, qui crura & lacertos sibi huius illitu vulnerant, quo stipé impudentius emendicēt, aut quanuis pecuniolam aucupentur. Manifestè igitur abhorret ab vfu cibario. Item per humum serpit coronopus, breuibus coliculis: in altum erigitur pes corui, & fastigio assurgit cubitali. ille aculeatorû generi assignatur, is nullis prorsus inhorrescit spinis. Quæ ergo ab herbarijs vulgo coruinus pes dicitur, esse ranunculum apud Dioscoridē Pliniúmque fatèdum est, cum & vlcerariæ vires nobis astipulentur, nullâq; picturæ nota reclamet. Sed non ab re venit in mentē illius herbulæ, quæ protritit itineribus & semitis passim viret, quasi pedibus calcari letetur, humi

semper sparsa proserpit, folio in multas partes laciniato, sessilibus coliculis, flore candido, exili, inuolucris seminum orbicularibus, per ambitum echinatis, in quibus duplices prominulo ventre sinus extuberant, singuli singulorum seminum capaces. Vulgus quòd folium multipartito confectum, in ceruini cornus imaginem effigietur, hoc ei nomen non immerito dicauit. Verum quænam apud veteres haberetur, nunc non ausim asserere, nisi forsitan pes esset miluinus, cuius Columella meminit, sed nullis eam deliniamentis designauit. Auxit suspicionem nostram, quòd extremum folij in auiculæ aut milui pedè articulatur, simul etiam quòd cruda estur in acetarijs, & cocta cum aceto & sale manditur. Nec condendi quoq; ratio nostro adhuc orbe exoleuit. Nam portulacæ modo condita apud plerosq; reseruatur. Nec est simile veri, vt vel priscis ignota, vel certè potius intacta fuerit herba, quæ non prætereunda est hac reputatione. Ea ab similitudine ceruini cornus nomē inuenit. Nascitur in limitibus, se nunquam ab humo sustollens, cylindro æquatam dixeris, ita solo cohæret. Coronopi radix coeliacis præclare facit in cinere tosta, est enim spissantis naturæ. Cocta herba manditur pro olere. Nascitur domi in terrenis & secus vias.

¶ *Sonchus.*

Cap. LXIII.

Onchus in duo genera dirimitur. alterum, syluestrius & spinosius exit: alterum, tenerius esculētumq; caule cubitali, anguloso, intus cauo, interim rubescente, sed qui fractus copioso lacte manet, folijs per oras ex interuallo scissis. Sonchi lactucæ similes essent, nisi horrerent spinis. Herba, vt Galenus est auctor, cum tenera frondet estur syluestriū olerum more, aculeatur autē cum perfectè adoleuerit. Dioscorides cicerbitā à Romanis dici prodidit, quod nomen adhuc hodie in Hetruria seruatur. Veneti *lactucinos*, Galli *lactucines* appellant, herbarij nonnulli *leporis palatium*, quòd hoc animal vt ab æstu vindicetur, & caloris propulset incōmoda, soleat sub ramis eius decumbere & sæpenumero stabulari. Hæc eadē forsitan est quæ ab Apuleio lactuca leporina nominatur, quòd cum leporem animus defecit æstu, hac sibi solet mederi. quantum pilos qui obstat oculis, hac inquit religari: quæ à Dioscoride & Plinio de chondrilla traduntur. Sonchus dissectus copioso diffluit lacte, ictiq; vulnus multum eructat lactei liquoris, inde *lacterones*, vel potius *lasserones* nostrum vulgus appellare cœpit. Nonnulli cum recentior viret, in acetarijs eo vescuntur. Sunt tamen qui duplici colorum differētia notent. Candidum caule sesquipedali, concauo, lōgo, qui vulneratus plurimo madet lacte. Nigrū, horridioribus tantū spinarum aculeis dissidere: sed eo vesci prohibent vt morbos faciēte. Sunt qui credant eā esse sonchum quam nunc officinæ *scariolam* vocant, quorū error est manifestior quàm vt debeat coargui. Vis vtriq; soncho refrigeratoria, & leniter substringēs. Ambo feruoribus stomachi & inflammationibus commodè illinuntur. Datur in forbitionē succus stomachi rosionibus. Caulis facit lactis abundantia nutritibus, colorēmq; meliorē infantium. Vtilissimus ijs quæ lac sibi coire sentiant. Instillaturq; auribus succus, in strāguriāq; bibitur cyathi mēsurā. Illinitur & sedis collectionibus. Aduersus scorpionū venena & herba & radix opponitur. Contra etiā serpentes illinitur. Decocta in oleo punici mali calyce auriū morbis præsidium

est. Sed hæc de albo traduntur. Alij nigro prohibent vesci, vt morbos faciente. Agathocles contra sanguinem tauri demonstrat succo eius vt edum. Refrigeratrice nigro inesse vim conuenit, & hac causa imponendum cum polenta. Zeno radice albi stranguriam docet sanari. Albus, qui è lacte nitor, vt ilis orthopnoicis lactucarū modo. Erasistratus calculos per vrinam pelli eo monstrat, & oris graueolentiam cōmanducato corrigi. Succus trium obolorum mēfura in vino albo & oleo calfactus adiuuat partus, ita vt à potu ambulent grauidæ. Vberiores mammas fœminis facit.

¶ *Intubus & seris.*

Cap. LXIII.

10 **S** Erin Græci in duo fastigia partiuntur, in satiuam & syluestre. Sic & intubum Latini in duo genera digesserunt, in satiuū, qui non nisi cultu & humana diligentia prouenit: & erraticum, qui suæ spontis & liber, sub nulla olitoris lege vagatur & errat. Sa-
 15 tius iterum intubus in duas species distrahitur. Vna folio latiore prodit, lactucarum similior: altera, angustiore & subamara. Vtraq; nūc ab officinis *scariola* vocatur, à vulgo *cichorium hortense*. Ineunte vere, caulem florēmq; simul ædit: sed particulatim floret, vnāque cum emerfit ramusculorum flos emicat cæruleus, caule magno, frequentibus surculis brachiato. Fert siliquam siue folliculum, & in ea semē per extrema cauliū. Germinat fo-
 20 liatu statim ab radice venoso, torulis prominētibus, latioribus interuenijs. Hyemē intubus optimē sustinet. ideo vel frigidis regionibus, proximo autumno seri potest, aprico cæli statu. Is quò tardius caulem faciat, cum aliquod incrementum habuerit, exiguam testam media parte accipiat. eo quasi onere coercitus, in latitudinē se diffundit. Amat humores & solutam terram, sed planior area huic
 25 apparetur, ne radices terra fugiēte nudētur. Quatuor foliorum transferatur ad locum stercoreatum. Sed vt hyemi seruiat, Octobri mēse seritur. Nunc vt ad hyberna seruetur acetaria, cum folia sua fuderit, ea velut in orbē circumacta, summam tenui ligamēto vinciuntur, & fictili vasculo hærente semper quò alimētum fugant radice, conduntur. ita & candorem & teneritudinē summam con-
 30 trahunt, & magnam amaroris partem exuunt. Sic ergo & incremento proficiētes intubi hybernant, donec ad vsum promantur. Alij leuiore sumptu contenti, terra duntaxat obruunt. Alij stramētis solis operiunt. Iam ferè nusquam non inualuit hæc hyemandi ratio. Item conditur ad hunc modum, vt si forsitan hyemis inclementia deneget, eius salgamum inueniatur, Teneri caules, antequam
 35 florē ædant, cum suis folijs in alueolo saliuntur: dein postridie quàm muriam remiserūt ea proluuntur, expressiq; in cratibus panduntur dum adsiccescant: tum substrato anetho arido, fœniculōq; fasciculi intuborum conduntur, & ius quod acceperit aceti partes duas & vnam muriæ superfunditur, & arido fœniculi spissamēto sic oportet cōprimi, vt semper ius enatet. Sed qui præest huic negotio,
 40 si salgamum sitiāt, ius antedictum suffundet. Erraticus iterum intubus in duas species degenerat. Vna cichorium dicitur, nobilior Aegyptio nomine quàm Latino. à Romanis nominatur ambubeia, vt Plinio placet, quod & Celsus confirmat. Germinat à radice post Vergilias, folio ferè semper humi procumbēte, caule magno, fistuloso, frangi contumace, surculis brachiato pluribus, ad vinctum

quoq; lentis, radice prolixa, pertinaciter emoriente, flore cæruleo, particulatim
 vsq; in autumnū erumpente, qui nubilo etiam die solis exortu panditur, & cum
 eo circumagitur in occasum, noctu semper compressus & interdiu dehiscens.
 Hanc nonnulli ob singularē vtilitatē chreston appellauerunt: quidam, quòd ad-
 uersus omnia corporis vitia polleat, pancration: nonnulli, ab insigni amaritudi- 5
 ne, picrida. Altera folio latiore prodit quā hedyponida cognomināt, & *leonis dens*
 vulgari voce dicta creditur, folio vtrinq; denticulato, cauliculis dodrantalibus,
 intus concavis, leuibus & glabris, flore luteo summatim emicante. Is senescens
 euanescit in lanuginem quæ cum aura raptim fertur. Nemo tamen Dioscoridis
 pictura potest assequi eam esse, quæ *leonis dens* vulgo nominatur, sed maxima fo- 10
 liorum similitudine, & maiore aliquanto latitudine. Intubi nomen iam Galeni
 memoria venerat in Græciam, qui cichorium Romano sermone dici intybo-
 lachanum; id est intybaceum olus memorat. Testatur itidē Paulus Aegineta, qui
 frequenter latina intubi appellatione est vsus, quæ tandē per interpretes ad nos 15
 interpollata redijt, remanente Græcorum pronunciato, qui suo more pro inty-
 bo solent indium proferre. hinc mutata principe litera, endiuia vocabulū pro-
 fluxisse cognoscitur, retento etiā priore significato. Nec me præterit recentiorū
 aliquot Græcorum, intubam tandē herbam pro intubacea pronunciassē. Verū
 herbarij veteres, qui hanc vocē vsurparunt, non aliud per endiuia intellexerunt,
 quàm fatiuam scariolam nunc nominatam & syluestre, quæ notior vbiq; Aegy- 20
 ptio nomine, quo primum in Græciam, dein in cæteras nationes commigravit,
 quàm gentili aut patrio. Explodenda igitur herbariorū opinio, qui endiuia voca-
 bulo herbam repræsentant, in aruis sponte nascentem, folio lactucæ, pusillo, vbi
 consummatum est aculeato, caule spinulis horridulo, candicante, cui succus in- 25
 est lacteus, quæ notæ syluestri lactucæ peculiariter assignatur. Decoctum huius
 sacharo condiunt officinæ, cuius tantus increbuit vsus, vt nulla non ferè sinistra
 valetudine à medicis præbeatur, vtinam tam salubriter quàm inscite. Nec satis
 possum demirari, quid fuerit causæ, cur pro re tam salutari, vt suo nomine mor-
 borum omnium victoriam polliceretur, tamq; ab omnibus authoribus cōmen-
 data, herbam ad pauca vtilem substituerint. Melius ægris, vt spero, consultum, 30
 si hoc intybo pro syluestri lactuca frequentius vterentur. Seris vtraq; refrigerat
 & astringit, stomachum adiuuat. si in aceto coquatur, cibo sistit ventrē. Syluestre
 genus stomacho vtilius, quando deuoratum torpētē & dissolutum astringit.
 ardores in eo refrigerat. Per se & cum polenta cardiacis illinitur. Omnes poda-
 gricis vtilis, & contra oculorum impetus. Percussis à scorpione ipsa herba & ra- 35
 dix illitu medetur, & ignibus sacris cum polenta. Succo earum cum cerusa & a-
 ceto inunguntur quæcunq; refrigerari opus sit. Nigra & æstiuā melior, deterior
 hyberna & candidior. Vtraq; tamen stomacho vtilissima, præcipuè quæ humor
 vexat. Dysentericis prodest magis cum lente. Rupta, conuulsa, vtroque genere
 iuuantur: itē quibus genitura valetudinis morbo effluat. Seris genera Didymus 40
 troxima dixit appellari. Cibo stomachum recreant. Succus sanguinē reijcienti-
 bus perquā vtilis alterno dierum potu. Cardiacis medentur trite & super sinistra
 mammā illitæ. Datur in iocineris doloribus succus, qui paulisper insolatus refri-
 xerit. Addit, si quis post intermenstruum lunam conspiciēs iureiurando præser-
 tim astringat, se neq; eam neque equinas carnes triginta diebus esurum, nullo 45

dentium dolore postmodum cruciari: sed hoc magicam redolet superstitionē. Petronius in totum damnauit serim, sed aliorum omnium opinio resistit. Intubi quoque non extra remedia sunt. Succus eorum cum rosaceo & aceto capitis dolores lenit. Idem cum vino potus iocineribus, & vesicæ, & epiphoris imponitur. Erraticum, ambubeiam Italia vocat, in Aegypto cichorion appellant: fatiuū autem, serim, quod est minus & venosius. Cichorium refrigerat. In cibo sumptū, illitūmq; collectiones discutit. Succus decocti ventrē soluit: iocineri, renibus & stomacho prodest. Si in aceto coquatur, vrinæ tormina discutit: item regium morbum è mulso, si sine febre sit. Vesicā adiuuat. Mulierum purgationibus decoctū in aqua adeo prodest, vt emortuos partus trahat. Adijciunt magi, succo totius cum oleo perunctos fauorabiliores fieri, & quæ velint facilius impetrare.

Chondrilla.

Cap. LXV.

Hondrilla, vt placet Dioscoridi, folium, caulem, flosculum cichorio simile ædit, ideóque inter syluestres intubos à quibusdam adnumeratur, sed per omnia tenuior intubo est. E' ramulis mastichen fundit tuberculo fabæ. Hanc intubi speciē esse Galenus meminit, & eisdem præditam viribus, paulo tamē amariorem, & ideo sicciorem. Aliud eidem habetur genus chondrillæ, folia habens intubi, circumrosis similia, oblonga, humi substrata, scapum lacte madentem, radice tenui, in mucronē turbinata, flauescente, succosa. Plinius tradit folia habere intubi circumrosa, caulem minus pedali, succo madentē amaro, radice fabæ simili, aliquando numerosa, cui succus inest lacteus, acer, copiosus. gummique proximū terræ funditur. Herbam mures à serpentibus læsi mandunt. Hanc syluestrem endiuiam quibusdam dici audio, verum affirmare non ausim, nisi quod in aruis hac forma ferè inuenitur, succo vsque adeo acri, vt mansus diu fauces, os, & linguam vellicet, sed bicubitali proceritate vel amplius erigitur, ramis cum adoleuerit hirtis, folio intubi laciniatim serrato, prona carinæ parte horrida, supina læui glabrâque, flore luteo, specioso. tota lacte turget amarissimo. Radix illi multiplex est, frequēti capillamento fibrata. Plorat proxime terram mastichen. sed primū genus potius videretur, cum secundo radix, quæ turbinata traditur à Dioscoride aut à Plinio fabæ similis, respondere non inueniatur. Chondrilla è ramusculis mastichen sudat tuberculo fabæ, quæ cum myrrha in vellere ad magnitudinem oliuæ subdita, menses trahit. Tusa cum radicibus tota diuiditur in pastillos melle commisto. Hi aqua diluti cum nitro vitiligines discutunt. Eadē in conditos palpebrarum pilos pro gummi efficacissimè reclinat. Radici recēti parvis, si acus succo eius imbuta cilijs applicetur. Succus decoctæ, vel syncerus, vel ex vino sistit aluum. Radix contra serpentes epota valet, argumento probabili, siquidem mures agrestes læsi ab ijs hanc esse dicuntur. Sed aliud habetur chondrillæ genus folia ferens intubi, circumrosis similia, stratum humi & madentem succo scapum, radice tenui, mucronata, lactosa, cuius folium & cauliculi ad coctionem sunt vtiles. Natura succo inordinatos palpebrarum pilos regere. Aliqui fœminis & oculis generationique virorum contrariam putauere. Dorotheus stomacho & coctionibus vtilem suis carminibus pronunciauit. Nascitur in terrosos cultisque locis.

Cucurbita.

Cap. LXVI.

Vcurbitæ fatiæ duo genera prima, vnũ reptãtib; flagellis scan-
dens parietum aspera in tectum vsq; natura sublimitatis auida.
Vires sine adminiculo standi non sunt, velocitas pernix, leui vm-
bra cameras, testudinẽsve ac pergulas operiẽs. In quo mirẽ tenui
pediculo libratur pondus immobile auræ. hoc camerariũ Latini
vocant. Crescit qua cogitur forma, in vaginas vitiles coniecta, postquã defloruit:
plerunq; draconis intorti figura: libertate verò pensili concessa, iam visa est no-
uẽ pedum longitudinis. Alterum plebeiu quod humi creditur. Amat rigua ac
fimum cucurbita, plurimũmq; iuuatur humore. Quæ tamẽ sine multa rigatio-
ne conualuit, fructum iucundioris saporis præbebit. Copiam aquæ naçta mino-
rem curam desiderat. Sesquipedali altitudine sulci fodiendi sunt, & tertia pars
stramentis inditis tegenda: mox stercoreta terra, vsq; in dimidium sulcum agge-
renda, positĩsq; seminibus tandiu est aqua præbenda, donec enascantur: atq; vbi
conualescere cœperint, adiecta humo incrementa eorum prosequenda, donec sul-
cus coæquetur. Erumpit post sextum septimũve diẽ. Iis quæ sicco loco man-
data sunt, rigationẽ ministrari diligẽtius expediet. quare fictilia aquæ plena iuxta
ponunt, inditis fascijs quæ perpetim humorẽ instillent. Cucurbitarũ fructus aut
in longum prorogatur, aut in orbẽ collectus intumescit, aut in breue crassamen-
tum cogitur. Semina quæ proxima collo fuerint, proceras pariunt cucurbitas:
quæ in medio, rotundas: quæ lateribus, crassas breuiorẽsq;: quæ tamen semini ser-
uatur, ante hyemem præcidi non est mos. postea fimo siccantur, condendis hor-
tensiorũ seminibus rusticæ supellectili. Cibis quo longiores tenuiorẽsq; eo gra-
tiores, ob id salubriores minimũmq; seminis tales habet. quare si esculentæ mer-
ci præparabis, recto cacumine de collo cucurbitæ sumptum semen, serendum e-
rit, quo prolixior & tenuior fructus enascatur, qui scilicet maius cæteris inuenit
pretium. Si vero cordi sit vt fiant incrementi vastioris, nam sunt ad vsu va-
forum satis idoneæ, de media parte cucurbitæ semen inuerso cacumine ponito.
Eæ cum inaruerint in vsu veniunt cadorum vice, ad vina condenda, quòd al-
uo capaciore plus cæteris intumeant, viatorijs ferè vasis dicatæ. Sed custodiendũ
est vt quamminime ad eum locũ, in quo cucurbitæ consitæ sunt, mulier admit-
tatur. nam ferè contactu eius elanguescunt incrementa virentium. Si vero etiã
in menstruis fuerit, visu quoq; tenellos fœtus enecabit: sed vbi adolescere cœpe-
rint, adminiculis fulciantur. Quæ seruantur ad semina vsq; ad hyemẽ in sua vi-
te dependeant: deinde sublatae in sole ponantur aut fumo, aliter semina putre-
facta depereunt. Quæ in ceruice earum nascuntur semina longas ædunt, & exi-
les: quæ in ventre fuerunt, cucurbitas gignunt crassiores: quæ in fundo, latas, si in
vniuersis seminibus obruantur. quod Columella qua ratione ex eodem seminio
hæc varietas fieri possit, suo carmine demonstrat ijs. numeris,

- ” Prægnãnsque cucurbita serpit.
- ” Vna neque est illis facies, nam si tibi cordi
- ” Longior est, gracili capitis quæ vertice pendet,
- ” E' tenui collo semen lege: siue globosi
- ” Corporis, atq; vtero nimium quæ vasta tumescit,

Ventre leges medio, sobolem dabit illa capacem,
 Nariciæ picis, aut Actæi mellis Hymetthi,
 Aut habilem lymphis hamulam, Bacchóve lagenam:
 Tum pueros eadem fluuijs innare docebit.

5 Cucurbita cum cucumere folio, floribus, reptantibúsq; flagellis cõuenit: sed hæc
 in scandendo procacior, incremẽto pernici pergulas opacans, dependente à te-
 nui pediculo enormi pöderis fructu, coloris herbacei, pyri figura turbinato, quã-
 uis vbi defloruit, ea quoq; proueniat effigie qua cogitur. Cortex musteo tener,
 inueterato durus, quo carne prius exinanito peregre proficiscentes vrceorũ vi-
 10 ce frequentius vtuntur in eo vina condentes, quò per viam se ab excruciente si-
 ti possint vindicare. Nec cucurbita nec cucumis, vt Græcorum fert opinio, se-
 men alet, si primum more vitiũ sarmentum sic inhumetur, vt solum eius caput
 exertum promineat, rursúm; cum adoleuerit exaggeretur: sed danda est ope-
 ra, vt quæ adnascentur propagines, eo tantum relicto, per medium dissecentur.
 15 ita curatæ, fructus sine intestinis feminibus creabunt, solis cartilaginibus conten-
 tæ. Sine semine nascentur si per triduum antea spargenda semina oleo sesamino
 macerentur, ita prolem feminibus orbam pariẽt. Si quis præmaturus fructus ha-
 bere volet, ineunte vere terrã cribro succretam & stercoratam fictilibus aut co-
 phinis obserat, modicumq; præbeat humorẽ: deinde calidis diebus & insolatis,
 20 aut imbre modico pluentibus sub diuo ponat. Cæterum solis occasu sub ædifi-
 cij tectum referat, idq; tandiu faciat, subinde rigans aqua, dum frigora, tẽpesta-
 tes, & gelicidia discutiantur: postea cum primũ oportunitas vocabit, totos co-
 phinos & fictilia labro tenus demittat in terrã, reliquãmq; impendat diligentia,
 sic enim præcoquem fructum habebit. Si luxuriantes earum viticulas putaueris,
 25 longè celerius suos ædẽt fœtus. Aquas mire diligunt, & vt ijdẽ produunt, si pro-
 pè in patens vasculum aqua subijciatur, à quinq; vel sex digitorum interuallo
 ante posterum diem adrepentes cognoscentur descendisse. defectis aqua vasis,
 reuersi decuruãtur, vsq; eo humore gaudẽt, & siccitates oderunt. Addunt, si flo-
 rem vel primum fructus rudimentũ, sicut in sua vite est, in forma fictili clausuris
 30 ac ligaueris, qualẽ vultum figura vel hominis vel animalis, talem cucurbita vel
 cucumis effigie præstabit. Si nuper æditos in lucẽ partus cum viticularũ suarum
 capitibus inseras arundini, cui prius omnes nodos perforaueris, ibi coalescent in
 nimiam longitudinẽ protẽsi. Si vernos habere cucumeres optaueris, in defossos
 scrobes lætamine vel paleis semiplenos superiecta humo ieiuna potu semina de-
 35 pones. Multo grãdiores tam cucumeres quàm cucurbitas pariunt semina, quæ
 inuersis capitibus obruuntur. Non erodentur adolescẽtes à pulicibus, si origani
 vel cunilæ rami iuxta pangantur. siquidem iam insidẽtes enecant, nouósq; crea-
 ri non patiuntur, ita omnem hanc amoliuntur pestem. Recentes perdurabunt si
 in synceram albi vini fæcem picatis dolijs demergantur. Itidem in muria com-
 40 positæ incolumes perennant. Diu vigor vitãq; manebit, si cadis modicum acetũ
 continẽtib; ita sublimes pendeant, ne modo quouis acetum attingant. sed op-
 picanda sunt vasa quæ huic negotio destinantur, ne foras acetum exiliat, ita re-
 centes hyems tibi ministrabit. Dissectæ virentium taleolæ in feruentem aquam
 funduntur, dein exemptæ, vbi sub diuo noctem totam refrixerint, in acri muria
 45 conditæ merguntur, ita diutissime seruantur. Cucurbitã vulgus nostrum *courgen*

vocat vel *coburden*. Nec me præterit & officinas quasdam & medicos etiã com-
 plures cucurbitam pro cucumi sumere, quorũ error est euidentior q̄ vt debeat
 refelli. Est etiamnũ genus vnũ syluestris somphos cognominata, quia sit inanis,
 digitali crassitudine, non nisi in saxosis nascens, cucurbitã marinam nonnulli pu-
 tant. De syluestri quæ dicitur colocynthis suo loco dicetur. Diphilus cucurbitã
 tradit alimonij parũ sumministrare, facile confici, habitũ humectare & cõfestim
 aluo excerni, succo valere, sed ex aqua & aceto sumptũ stomachũ corroborare,
 succosiorẽmq; conditaneam, & cum sinapi magis extenuare. Athenæus refert,
 demiratos conuiuas suos q̄ Ianuario mense virides oblatae essent mēsis, pecu-
 liaris succi nõ immemores, nec proprium saporẽ e mentitæ, quod olitorũ studio
 qui artẽ hanc percallent, referendum putabant. Erant autẽ à salgamarijs qui con-
 dituras moliuntur asseruatae, quanuis longè antea Nicander modum docuisset
 in georgicis. Cucurbitas aëri prius assiccatas & funiculo transfixas fumo appen-
 di iubet, vt refertas ijs ollas per hyemem otiosa sorbeant seruitia. Iam pensiles
 apud nos tota hyeme custodiuntur virides, & cibus non ingratae. Sed hæ durio-
 res longè vulgaribus, nec tam facile labem corruptionis sentiunt, quas citrulos
 à quibusdam audio nominare, vulgus *Turcicas* appellare maluit. Aluum inanire
 traduntur satiuæ, quarum semina in scammonio diu noctũq; maduerint. Græci
 volunt earum cibo vêtrem emolliri, aurium doloribus instillatum succum me-
 deri. Caro earum interior sine semine clavis pedum opitulatur. Decoctæ succus
 dentium motus stabilit, dolores inhibet. Tumores suppurationesq; quæ Græ-
 cis vocantur apostemata, illitu mitigant. Ramenta corticis ardores infantium
 capitis destillationesq; quas siriasin appellant, restinguunt illita parte qua cere-
 brum conditur. Podagras & oculorũ epiphoras refrigerant. Succus de strigme-
 tis rasæ tam per se quàm ex rosaceo instillatus aurium doloribus auxiliatur. Idem
 febriũ ardores illita cute refrigerat. Decoctæ vniuersæ succus cum exiguo melle
 atq; nitro epotus aluum modice ciet. Idẽ præstabit si quis in crudam & excava-
 tam merum infundat, dein contentũ sub diuo temperatũmq; quibus suppressa
 est, propinet. Aridæ cinis impositus mirè combusta sanat. Tosta in argilla ac tri-
 ta cum adipe anserino vulneribus medetur. Chrysippus medicus damnabat eas
 in cibus, sed aliorum consensu stomacho vtilis iudicantur, & interaneorum ve-
 sicarũmq; exulcerationibus. Numerosus cucurbitarum v sus. Primus caulis ple-
 risque in cibo est. Cortex viridi tener raditur cibus. Salubres cibos ac leues plu-
 ribus modis existimant, qui perfici humano ventre nequeant nec intumescant.
 Cibus quo longiores tenuioresq; eo gratiores, & ob id salubriores quæ pendendo
 creuere, minimũq; seminis tales habet, duritia eius in cibus gratiã terminat. In-
 uetã rationẽ qua cibus seruẽtur ad novos ferè prouetus pauloante ex Græco-
 rum sententia docuimus. Galenus crudam vt insuauẽ stomachoq; perniciosam
 cibus abdicauit, quòd contumax concoctu minimè vincatur, & alterius cibi pe-
 nuria dum estur, molesto pondere ventriculum grauet, eundẽmq; frigoris sen-
 sus excruciet. quapropter non nisi cocta vel in patinis aut sartagine tosta vesci-
 mur. Refrigerat, & corporis humorem alit esu fatuo, & omnis aquæ modo sa-
 poris expertæ, nisi sinapis acrimonia aut fassamentum aliquod condiat. Inter
 assandum magnã humoris aquosi vim deponit, ideo valentius exhibet alimen-
 tum. Elixã acrium societatem postulat. Acidis, austeris, salisq; misceri gaudet,

quorum sibi facile conditionem vt nullo imbuta sapore adsciscet. ita & nausea, quam creat, discutietur. Non diu persistit in aluo, quòd lubricos & parum tenaces efficiat meatus, quibus delapsa facile euadit.

¶ Cucumis.

Cap. LXVII.

5 **C**ucumis die sexto vel septimo post satum emicat. qui & tener & iucundissimus fiet, si antequam seras semen eius lacte maceres. Nonnulli etiam quo dulcior existat prius aqua mulsa imbutum solo credunt. Sed qui præmaturum fructum cucumeris habere volet, confecta bruma, stercoretam terram inditam
10 cophinis obserat, modicumq; præbeat humorem: deinde cum enata semina fuerint, tepidis diebus & insolatis, iuxta ædificium sub diuo ponat, ita vt omni afflatu protegantur. cæterum frigoribus ac tempestatibus sub tectum referat. Id'que tandiu faciat, dum Aequinoctium vernum conficiatur, postea totos cophinos demittat in terram. sic enim præcoquum fructum habebit. Pos-
15 sunt etiam si sit operæpretium vasis maioribus rotulæ subijci, quo minore labore producantur, & rursus intra tecta recipiantur. Sed nihilominus specularibus integri debent, vt etiam frigoribus serenis diebus tuto producantur ad solem. Hac ratione ferè toto anno Tiberio Cæsari cucumis præbebatur, mira ei voluptate expetitus, pensiles eorum hortos promouentibus in soles rotis olitoribus, rursusque hybernis diebus intra specularium munimenta reuocantibus.
20 Cartilaginei generis extra terram est cucumis, crescitq; qua cogitur effigie: quare, vt Hippocrates testatū reliquit, in fistula flore dimisso, mira longitudine crescit, & quasi anguina specie protenditur. Aliqui florem cucumis cum viticulæ suæ capiti arundini inserunt, cui nodos omnes perforarint, ibique fructus nascetur in nimiam longitudinem protensus. Si eius florem, sicut in sua vite est, in forma fictili clauseris, qualem vultum vel hominis vel animalis vas habuerit, talem cucumis figuram præstabit. Hæc omnia Gargilius Martialis asseruit. alio-
25 qui in oblongam teretemque figuram tornari videmus, nisi vasis, cui fuit inditus, formā exprimat. Oleum sic metuit, vt si iuxta posueris, velut hamus plicetur. sed aquas ita diligit, vt ad eas modice distans, etiã dissectus adrepat. Contrà, oleum refugit, & siquid obest vel si pendeat, reflexus in se torquetur, idq; vna vel altera nocte deprehenditur. Si vas aquæ plenum subijciatur, ante posterum diem à quatuor digitorum interuallo descendit. At si subest oleum, tam pertinaciter odit vt in hamos recuruetur. Quoties tonat, velut timore perterritus conuertitur.
30 Sine semine nascentur, si prius eorum semina sesamino oleo perungantur, aut herba quæ culex dicitur, trita confricetur. Cucumis vulgo Gallis *cocomber* nominatus, amplexicaulis est, sarmentis vitilibusq; prælongis serpit, in ramisq; vitis modo se diffundit: tamè ob caulis infirmitatem, humi spargitur, ni propius adsit cui caducus incumbat, folio rotundo, cucurbita aliquanto minore, flore luteo.
40 Particulatim floret cucumis, sibi ipse superflorescens, & sicciore locos patitur candida lanugine obductus, magisque cum crescit, cartilagineo fructu maculosoque, coloris tum herbacei, tum citrini, tum nigri. Tria genera Theophrastus fecit. Laconicum, Scytalium, Bœoticum. Laconicus rigatur, non gaudent aqua reliqui. Hyemem omnes horrent, & oderunt frigora. Columella tamen tradit,

si rubos aprico stercoreſoque loco in hortis conſitas habeamus, iſſque conſecto
 Aequinoctio paulum infra terrá reciſis, laxatiſq; ligneo ſtylo medullis lætamen
 immittamus, atq; ita ſemina cucumeris inferamus, hinc naſci fructus qui poſſint
 ſint & inter frigora non necari. Sed Plinius refert Columellam commentú ſu-
 um tradidiſſe. quanquam hæc ipſe ſibi non vendicet, ſed Dolo Mendefio retule-
 rit accepta. Parum tamen inter Plinium & Palladium, de hac re conuenit, cum
 Plinius circa Aequinoctium vernum fruticem recidendum relicta ſtirpe iubet,
 ita vt in medulla rubi, ſemine cucumeris inſito, radices ſimo circumaggeratas
 reſiſtere frigori: Palladius poſt Aequinoctium autumnii hæc faciunda præcipit,
 quo tempore frigora timetur. Conſecto Aequinoctio verno non amplius à fri-
 goribus vindicari deſiderant. Nec etiam tum ſati cucumeres hyeme præbebunt
 fructum, ſed æſtate potius. Seruatur cucumis vſque ad alios penè prouentus, &
 id quidẽ muria fit. Alij ſalgamarij ſale, aceto, fœniculo, & ſampſuco condiunt.
 Alij trita ſinapi cum aceto ſed ſcrobe opaco in loco arena ſubſtrato, fœnoque
 ſiccò opertos, ac deinde terra, virides ſeruari tradunt. Plenilunio maxime gli-
 ſcunt in hortis cucumeres, manifeſtúmque capessunt incrementum, & more ma-
 rinorum echinorum implentur, vt tradit Athenæus, quod eſt aquei humoris ar-
 gumentum. A mulis cucumeres expetuntur, capiuntúrque; mira oleris huius vo-
 luptate, necnon odorem eminus ſentiunt: quare munienda ſunt cucumeraria,
 ne irrupentes ea depopulentur, ac proterant. Diphilus Cariftius cucumim ve-
 luti noxium damnauit primis menſis, vt qui raphani modo ſurſum feratur: vl-
 timo cibo innocentiorẽ eſſe concoctúque; faciliorem pollicetur, alioquin vſum
 eius abdicauit. Addidit, vrinas eo cieri, vim refrigerandi poſſidere, difficulter in
 corpus diſpenſari, ægrè per ventris anfractus euadere. Quinetiam horrores cõ-
 citare, bilem creare, venerem arcere. Memoriae prodidit, cucurbitas gigni opti-
 mas circa Magnefiam, rapum quoque; quàm maximum & dulce, ſtomacho com-
 modum: in Antiochia, cucumerẽ: in Smyrna & Galatia, lactucam: in Myris, ru-
 tam. Qui alui deiectionem eo cibo moliri volunt, vt Græcis video placere, ra-
 dices agreſtis cucumeris tuſas, in aqua potabili per triduum macerant, & die-
 bus quinq; plantulas huius liquoris hauſtu ſatiant. Longè magis ventrem pur-
 gatione ſolicitant, qui dum radices ſua germina fundunt, ablaqueatis tenuibus
 fibris, ellebori portionem adiiciunt: dein exaggerata terra creſcere patiuntur.
 Tradunt ijdem, ſi ſubrumo infanti qui febricitet par longitudine cucumis ac-
 cubuerit, ipſum conſectim ſanari: ad eum nanque totum caloris feruorem al-
 lici promittunt. Satiuſ cucumis refrigerat, aluo & ſtomacho facilis: nec cor-
 rumpitur, vt qui humano perfici ventre nequeat. Prodeſt veſicæ. Animi deſe-
 ctiones in olfactorium collectus emendat odore naribus rapto. Semen vrinas
 cit. Præbetur in lacte vel paſſo, quibus veſica exulcerata eſt. Folij eius ex vino
 canum morſus illini iubent, & epinyctidas cum melle. Semen, quantum tres di-
 giti apprehenderint, cum cumino tritum potúmque in vino tuſſientibus auxili-
 atur: ſed & phreniticis in lacte mulieris, & dyſentericis acetabuli menſura, pu-
 rulenta autem expuentibus cum cumino pari pondere, & iocineris vitij in a-
 qua mulſa. Vrinam mouet ex vino dulci, & in renum dolore clyſteribus ſimul
 cum cumino infunditur. Aëtius, quod equidem legerim, primus anguria voca-
 ri tradit, quæ veteribus ſicya, id eſt cucumeres nominantur. Ea ſecundo abſceſ-

su humida esse censet, ideoque frigidis humidisque temperaturis noxia. Addit improbum creare succum. Deligenda quæ cæteris & magnitudine & granorum exilitate cedant. Vrinas pellit. Iugis vsus genituram imminuit, & desideria veneris obtundit. Resiccatum semē nonnullam sibi caloris dotem adsciscit. quare urinam vehementius ciet.

¶ *Pepo.*

Cap. LXVIII.

PEPO cucumerum generi contribuitur. qui cum nativam magnitudinem excessere, pepones Plinio vocantur. Viuunt hausti in stomacho in posterum diem, nec perfici queunt, in cibis non insalubres, tamen plurimū natant. Particulatim florent ut fabæ. Sunt qui & melopepones dicuntur, in Campania primū geniti, mali cotonei effigie, fortuitoq; ita natus creditur vnus, mox semine ex illo genus factum. Non pendent ij sed humi rotundantur. Maturitatem adepti statim à pediculo recedunt, quanquam illis pensilis non insit natura, sed humi sessiles procumbant. Seruntur mense Martio locis subactis vel pastinatis, sed distant inter se semina bipedali spatio. quæ si mulso vel lacte per triduum macerentur, mox exiccata solo credantur, longè maiorem suauitatem contrahent. Odorati quoque fiunt, si eadem sicca multis diebus inter rosæ folia demergantur. Libertate gaudent, qua possint vltro vagari, herbisque iuuantur: quare nec sarculo, nec runcatione prorsus indigent. Pepones omnibus sunt notiores quàm ut vllam desiderent explicationem, pompons vulgo dicti. Cucumis cui subijciuntur, statim in pepones & melopepones degenerat, figura tantū & quantitate inter se dissidetes. Cum magnitudine excessere, pepones vocantur: cum vero rotundi, formam & effigiē mali referunt, facta ex pepone & malo appellatione, melopepones sunt vocati. neq; inter eos aliud quàm ex figura discrimen quondā fuit. Totū hoc genus Palladius melones à malorū figura, quasi pomeos appellauit. quod aperte nomē apud omnes manauit, idq; maior pars hodie medicorū simul cū officinis vsurpauit. Pepo vite serpit prælonga, flagellis vltro citroq; reptantibus, vitigineis ferè frondibus, scabris, flore luteo, fructu cartilagineo, orbiculatim striato, prominulis puluinorum toris, strigilibus in vertice pomi & vmbilico coeuntibus, ibidemq; stellatim decussatis, cute aspera velut lentiginibus occupata, carne intus suauis, seminibus in vtero liratim digestis. Estur cū ematuruit fructus, magna stomachi voluptate. Genus vnū quod dulcedinem gustui repræsentet, vulgus *sucrinos* quasi saccharinos appellat. Phærias cucumim peponemq; citra seminium, crudos censet edendos: cucurbitam, non nisi coctam assamve concedit. Diocles Eucharistius salubriū secundo, peponē tradit concoctu facilem, cordiq; mirū in modum prodesse, nec parū adferre iuuamenti: cucumim vero molestias discutere, vrinas pellere: sed coctus in aqua mulsa pepo magis alui recrementa ciet. Diphilus peponē prodidit facile crassescere, paucā supeditare alimoniam, sed non ægrè per aluum exigi. Pepones, ut est author Galenus, refrigerant, largoque humore imbuuntur. Nonnullam quoq; abstergendi naturā referunt, argumento, quod obsitam pædore cutem emendent, & lentigines, vitia insolatæ faciei & vitiligines emaculent. Vrinam ciet, sed semen vehementius, ita ut concretos in renibus calculos deturbet. Improbum creant succū, et si

interdum à stomacho perficiantur: choleram tamé concitare solent, súsq; déq; copiam humoris effudenté. Vomitus etiam eliciunt, nisi cibus bono præditus succo supermandatur, tum deorsum festinantius deuoluuntur. Viuunt hausti in stomacho in posterum diem, nec perfici queunt. In cibis non insalubres tamen plurimū innatant. Oleum odere miré. Refrigerant maxime in cibo & emolliunt aluum. Caro eorum epiphoris oculorum aut doloribus imponitur. Cit lotiū esu. Illita oculorum inflammationibus medetur. Corium ipsorum ad siriāsin puero- rum, infantium anteriore parte capitis opponitur. Oculis humore vexatis adal- ligatum fronti fluxiones efficacissimè reclinat. Succus cum semine in farina sic- catus, smegma fit ad cutē purgandam, & nitorem in facie conciliandum. Radix 10 arida cum aqua mulsa denarij pondere vomitiones mouet. Quòd si quis modicè secundum cœnam reijcere cōcupiuerit, partes duas sextini denarij sumpsisse satis est. Eadem radix ex melle sanat vlcera concreta in modum faui, quem ce- rion vocant. Faciem purgant & folia cuiuscunq; fatiui illita. Eadem cum melle epinyctidas sanāt. Cum vino canis morsus, item millepedæ, sepa Græci vocant, 15 oblongam, pilosis pedibus, pecori præcipuè nociuam. morsum tumor insequitur & putrescit locus ipse. Secundam frigidorum sedem peponibus assignauit Aëtius. Dulces minus refrigerant. Maturi quandam extergendi & repurgandi facultatem nanciscuntur, partiūmque tenuitate pollent: quapropter vrinas mouent, corporis cutem illustrant. Magis faciem exhilarat semen tusum in fari- 20 nam, quæ in smegmata adijciatur, nanque vehementius cutis sordes eluit. Idem calculosis renibus opitulatur. Pepo, vt idem refert, vitiosum humorem parit, multo magis cum non probè cōcoquitur. Primo cibo sumi debet, sed pituitosi vinum vetus superbibant. Biliosis cibus præbeatur qui acremento placeat: dein omnes ea sequātur edulia quæ bonum creant succum, sic omnis abigitur noxa. 25 Is enim cibus perquam facile in flauam bilem vel pituitam degenerat. qua de re biliosos prædulcis pepo, pituitosos immaturus offendit. Facilius dulcis in stoma- cho perficitur. Magis offensæ patent quibus venter incalet, aut quorū flaua bile corpus incandescit, si vinum post peponē ebibant. quando vinum in venas hunc succum confestim rapit, isque sequax trahenti facile cedit, humorémque hisce 30 corporibus efficit acriorem, atq; nauseam concitat. Humorū crassitiem & len- titiam digerit. quapropter pituitosis fungosa pars laxaq; semini cohærens dari debet, biliosis quæ corio tenuis dura coaluit, vt quæ minus permutari queat. Esu- rientes talibus abstineant, neque statim alio cibo vescantur, ijs permutationi lo- cus esset. Calculosis neq; protinus exhibendum panem præcipiunt, ne glutino- 35 sus tenaxque lentor huius ad renes traducatur, præsertim nisi bene fuisset fer- mentatus. Longos peponas rotundis præferunt, quòd vrinam magis pellant, & absterfionis dote plus multo polleant. Omnes aluum mouent, & minorem con- trahunt noxam, quibus horum causa frequentius ipse subigitur. Traduntur de- sideria ruentium in venerem infrenare, & genituram imminuere. Qui Sarace- 40 nicus pepo dicitur, ardentis febres & synceras tertianas restinguit: calidos ven- tres refrigerat, frigidis & humidis perquam noxius.

Lactuca.

Cap. LXIX.

Lactuca primum in syluestre & satiuam diducitur. Satiuae Graeci tria fecerunt genera. Vnum lati caulis, cui folium paulo maius herbaceo & angustissimum, vt alibi consumpto incremento. Alterum rotundi caulis. Tertium sessile, quod gentilitio nomine Laconicum vocant, folio cardui, rectum, insigni proceritate, nec a caulibus brachiatum. Laticaulium quaedam vsq; eo in latitudinem adoleuerunt, vt olitoria ex ijs hostiola factitari prodiderint, quas adfirmat Theophrastus aliquos in valuas hortorum v surpassisse. Columellae sunt complura lactucae genera, quae suo quoq; tempore feri oportet, quasi ratione satus colores variante, earum quae fusci & veluti purpurei, aut etiam viridis coloris & crispifolij vt caecilianae, quae mense Ianuario recte differitur. At Cappadocia, quae pallido, & pexo, densiq; folio viret, mense Februario. Quae deinde candida est & crispissimi folij, mense Martio pangitur. Est & Cyprij generis ex albo rubicunda, laeui & tenerrimo folio, quae Idibus Aprilis recte disponitur. Sic Columella coloris & temporis satus in genera discreuit. Quidam fastigia quinq; faciunt, purpureas, crispas, Cappadocas, Graecas. longiora his folia caulesq; lati. praeterea longi & angusti, intubis similes. Quae fusco colore aut purpureo nitet, aut quae folio crispatur, caecilianam appellarunt. Irrepsit & satiuis alia vt Plinius tradit admodum probata, quae Cilicia dicitur, folio Cappadociae, nisi crispum latiusq; esset. Locis insolaris autumno optime ponitur, frigidis contra. Hyeme non aequum comode dispergitur. Sed huius quoq; radix fimo liniri debet, maioremq; copiam desiderat aquae, sicq; fit tenerioris folij: ferè tamè aprico caeli statu, quibus locis aquarum copia est, pene toto anno lactuca feri potest. Sed multis seminibus condita nasci tradit Didymus, si caprini stercoreis vel ouilli baccam subula subtiliter excaueris, & in ea semine lactucae, ocymi, erucae, apij immiseris: tunc inuolutam fimo baccam terra optime culta breui scrobe demerseris, substratoq; molli latamine leniter aqua rigaueris. apium nititur in radicem, cetera semina in summo, lactuca pariter mergente, profiliunt, singulorum sapore seruato. Alij duobus tribusve harum pecudum stercoreis contusis antedicta semina permiscet, & linteolo deligata obruit, reliqua adhibentes diligentiam. sic multiplici forma variisq; sapore sibi lactucam comparant. Alij hoc ita assurgunt, Auulsae lactucae folia carpunt quae radicibus iuncta sunt, & in eisdem gradibus surculo punctis, praeter apium, semina supradicta deponunt, ac fimo liniunt. sic obruta iterum lactuca antedictorum seminum caulibus ambietur. Odoratam nasci idem Didymus pollicetur, si citrij semine impositum vna seratur. Sessilem fieri, nec caulem promere, sed conuolutis vna folijs in globum extuberare, vel in orbem circummagi volunt graeci, si translatae radix, vbi in palmi altitudinem adoleuerit ablaqueata, bubulo fimo receti oblinatur, & aggerem congesto rigetur, dumq; ad incrementum peruenit, erumpens germen acie ferri praescindatur, demum testa fictilis non picata imponatur, ne in longitudinem sed latitudinem augmentum capessat. Teneriores & candidas reddi graeci narrant, si biduum antequam vellantur earum comae colliguntur. Die quarto quintove quam semine fuerit satum emergit, caulem primum blandum, sed profecta aetate spinulis inhorrescentem promit. Suauiores habentur lactucae, quae coercitis caulibus restibili pullulatu prodierunt.

quæ quo minus in caulem profiliant, cum iam aliquod incrementum acceperint, testula aliõve pondusculo cohibitæ in latitudinem se diffundunt. Latior etiam fit si rara ponatur, vel cum incipiet producere caulem, eo leuiter inciso glebula prematur, quo minus in scapum erumpat. Si vitio loci durefcit, euulsa & denovo posita teneritudinem cõsequetur. Candidæ fieri Græcis putantur, si fluminis arena frequenter aspergantur in medias, & collectis ipsæ folijs alligentur. Aristotenus Cyrenæus à patria desciscens philosophia, heluonum voluptati planè subscripsisse fertur, qui quò delitijs ac profuso luxui magis indulgeret, natas in hortis lactucas vesperi mulso vino rigabat, eoque dum satis ebibissent satiabat potu, vt postridie cum illuxisset, placetas virides à terra missas habere se venditaret. Nicander Colophonius memoriæ scriptum reliquit, Adonidem Myrrhæ filium, cum lactucam deuorasset, ab apro fuisse interemptũ. Addidit Callimachus, Venerem eum sub lactuca condidisse. Quibus verborum inuolucris innuunt poetæ, eorum concubitus elanguescere, pigerrimõsq; in coitum fieri, qui hoc olere continuo vescantur. Quare Eubolus graui conuitio coniugẽ incessabat, quæ mensis lactucã obtulisset, simul q; hac emarcescit coeundi facultas, simul quòd emortuũ Adonin sub hac abdidisse fertur Venus, ideõq; feralibus epulis dicata: quare priorẽsq; ob religionẽ minime cõmanducabant, in tantũ recepta nunc commendatione, vt seruari in alienos menses eas oxymelite repertũ sit. Pythagorici lactucam suapte natura latã & caule viduam eunuchion, quasi spadoniã appellarunt, quoniã hæc maximè refragetur veneri: rotundam vero ac minimæ radice, latis folijs, astylida. Diphilus hæc de lactucarũ natura memoriæ mandauit, Lactucæ caulis multũ præbet alimenti, sed aluo difficilior egeritur. Folia magis spiritũ nutriunt, nec ægre vti caules excernuntur. Et vt in vniuersum dicatur, lactuca refrigerat, stomachũ iuuat, aluũ ciet, somnũ parit, veneris impetus amolitur. Quæ vero teneriore folio constant, stomacho fastidiũ auferunt, cibiq; appetentiã faciunt, somnũ conciliant. Quæ durior est & obsita sabulo aut puluere, minus iuuamenti stomacho adfert, minũsq; ventrẽ emollit. Somnũ accersit. Nigra magis refrigerat & aluũ subducit. Aestiuæ lactucæ meliorem succum ministrant & plus alunt. Autumnales succo vacant, quare nihil aut parum alimenti præbent. Caulis lactucæ sitim leuare dicitur. Decoctæ in ollis, vti Glaucias refert, omnibus oleribus elixis anteponuntur. Lactuca, vt tradit Athenæus, prima mēsa apud veteres non offerebatur, sed conuiuia cœnãsq; finiebat: nunc ex aceto & sale condita mensas inchoare solet, quod Martialis ostendit ijs numeris,

” Claudere quæ cœnas lactuca solebat auorum,

” Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?

Meminit Dioscorides eius condituræ, quæ vt ad hybernos vsus reseruetur, ita solet factitari, Caules lactucæ ab imo depurgatos eatenus, qua tenera folia videbantur, in alueo salire cõuenit, diemq; vnum & noctem finire, dum muriam remittat: deinde muria eluere, & expressos in cratibus pandere, dum assiccescant, tum substernere anethum aridum & fœniculũ: dein fasciculos lactucarum vasis reponi, superfundiq; ius quod sit aceti duarum partium atq; vnus muria. deinde arido spissamẽto fœniculi sic comprimi, vt ius supernatet. quod vt fiat, is qui huic officio præerit, sæpe diffundere ius debet, nec pati sitire salgama, sed extrinsecus munda sponsia vasa pertergere, & aqua fontana q̄ recētissima refri-